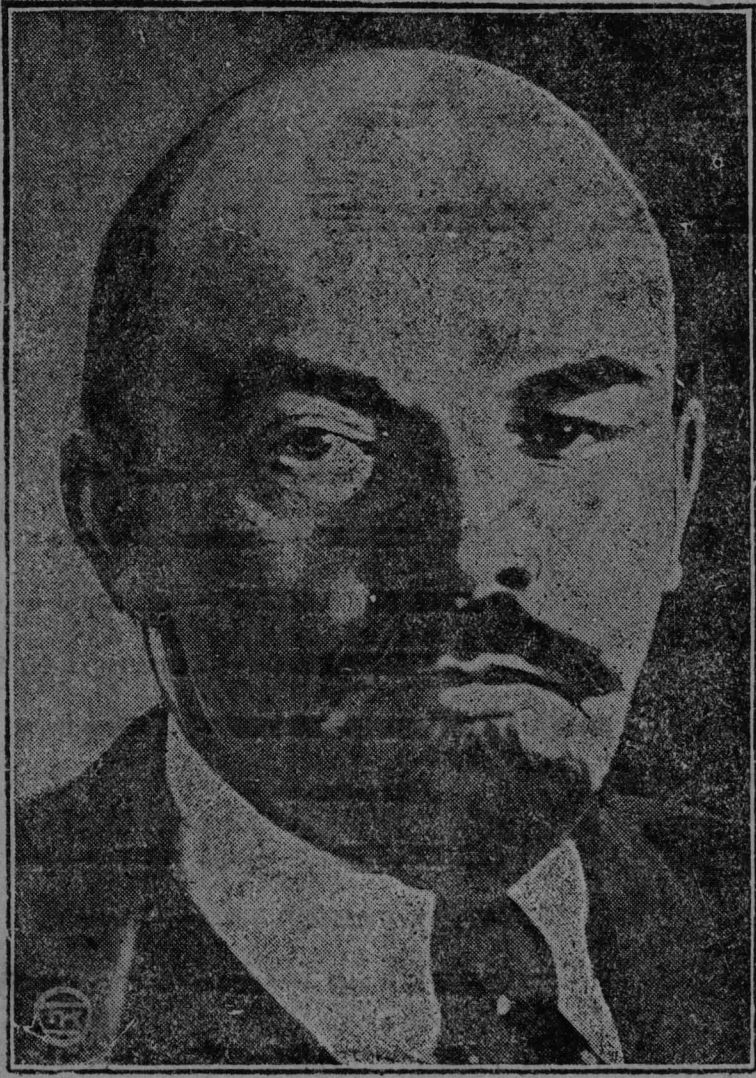

H1729-1

5

478.9/51
778

1 9 2 4 — 1 9 3 3

UDARNIK

16

1

UDARNIK

SƏVETSKƏJ LİTERATURA
Z U R N A L
LEZƏNЬ VKP(В) ОК da ORGKOMİTET
№ — 1 — J A N V A R

İ	IX VO LƏNİNTÖG—Ləyin tujõd . . . . .
Y	I. V. STAŁIN—Pervojja vitvolõn itogjas . . . . .
L	ЊOBİNСА ВІТТОР—Özjalan ım . . . . .
a	A. БЕЗЫМЕНСКІJ—Партбілет № 224332 . . . . .
d	ВЛ. БОНЧ-БРУЈЕВІЧ—Ləyin jortõs viny uskõdçылõm . . . . .
i	J. КОЉЕГОВ—Море скõрые-локыеызгіс . . . . .
р	G. КІРСАНОВ—Талун—Ləyin . . . . .
у	ВЫЛЬ-ПАШ—Вõрфронтвывса герõjjас . . . . .
J	70 во Серафімовічы Јефремін — Пролета- ріатлõн художнік . . . . .

ТХво Ленинтад - Ленин туцад!

Г.П.Б. в Лнгр.

Ц. 1933 г.

Акт № 397

СТАЛИН ЛЕНИН ЖЫЛЫС

РЕВОЛУЦИЈАЛӨН ГЕНІЈ

Ленин вөлі чужөма революцијалы. Революција нуөдөмад сижө қик збылыс вөлі геніјөн. Некодыр сижө ассө ез чувствуйтлы сещөм вөлаын да ра- да, кызи революционнөй кыпөдчөмјас эпоханы. Тажөн ме неммында ог көсјы шуны, мыј Ленин өткода ошкіс быд революционнөй кыпөдчөм либө мыј сижө пыр дај быд условіјөјасын сулаліс революционнөй взрыв вөсна. Ез. Сижөн ме көсја шуны сөмын, мыј Лениныдлөн геніалнөй прозорливостыс некодыр ез петкөдчыв сещөм тырөн да јоса, кызи ре- волюционнөй взрывјас дырји. Революционнөй бергөдчөм лунјасад сижө, поңо шуны, зорзалис, мічаа адзіс воңо тујјассө, воңыв виставліс клас- сјаслыс мунөмсө да революцијалыс лоны вермана кежөмјассө, адзіс сижөс, кың кыпөдөс вывсыс. Оз-өд вее міјан партіјнөй кругјас пышкын шуны, „Лениныд-пө кужө ујавны революција гыјас вылын, кызи чері ва пышкын.“

Тасаң—„шенчөдана“ гөгөрвоаналун тактическөј лозунгјаслөн да „јурбергөдчана“ смелство революционнөй замыслјаслөн.

ГОРКИЈ Ленин жылыс

ЛЕНИН ТРИБУНА ВЫЛЫН

„... Но вот кафедра выло термасіг тыр кәјіс Владімір Ілліч, ныр пырыс моз шуіс: „јортјас“. Меным кажитчис, мыј сижө омөла сорнитө, но минут бөрын-нын кызи-і ставыс гөгө- рын ме зонөн вөји сижө сорни пышкө. Медвоңзавыс кывлі ме, мыј політікә мед сөкыд воп- росјас жылыс поңо сорнитны сещөм прөстоја. Тажө оз зіл лөсөдавны міча фразајас, а быд кыв мытчаліс кыпөдөс вылас да кокныа ердөдіс кывјыслыс пышкөссө. Вывті сөкыд вистав- ны вөвалытөм впечатленьчөсө, кушөмөс сижө кыпөдіс.“

Сылөн кыис воңлаң чургөдөма да кыпөдөссө вевдорлаң бергөдөма—кың бытөө вөсөтө быд кыв, разөдө прөтивныкјаслыс фразајассө, вөжө најөс вөскөј положеннөјаслөн да доказа-

гелствојасѝн—мунны робочѝј классы аслас тужѝд, а не бѝрын і весіг не ортчѝн ліберал-
нѝј буржуазіјакѝд—тајѝ ставыс вѝлі необыкновеннѝјѝн і сорнїтїс Ленин, кықкѝ ез асса-
ныс, а збыл вылѝ історїја щѝктѝм сертї.

Сїјѝ сорнїлѝн чукѝра луныс, выныс да вескыдлуныс, ачыс кафедра вылын, кызі
классїческой іскусствоѝн вѝчѝмтор: ставыс ем, і нїнѝм лїшнѝјыс, некущѝм мїчмѝдчѝм, а вѝ-
ліны-кѝ—најѝ ез тыдавны, најѝ вѝліны сещѝм-жѝ коланаѝн, кызі чужѝмын кык сїн, кіјасын
вїт чун.

Кад сертї сїјѝ сорнїтїс возза ораторјассыс регыджык, а впечатленьѝ сертї—јона ук-
жык; ег ме отнамѝн сїјѝс казав, менам мышвылын радпырыс шуалїны:

— Сука-ѝд сорнїтѝ...“

КУЛІ ВОЖД

1924-d ВО ЈАНВАР 21-d ЛУН

Вунѝдлытѝм рыт, јанвар 21-d лунѝ, 1924-d воын. Руа кѝзыд Мѝсква кыщасѝма ад-
ытѝм жуткѝј тревогаѝн... дыша усалѝны лымчїрјас, улїчајас вылын чукѝрчалѝны јѝз.

— Тајѝ-нѝ збыл?

Но медыжыд торсѝ, медстрашнѝјсѝ оз лыстны шунысѝ. І тревожнѝј вој бѝрын, кор
муртса-на тѝдчыштїс асја кыа, пемыд корпуса заводјасѝ мунїсны-нїн робочѝјас.

Гѝрд столицалѝн пыролан ѝдыс орї. Рајѝнјасан робочѝј массајас кутны вермытѝма
пондїсны кыссыны рајкомјас дїнѝ летучѝј мїтїнг вылѝ. Тїпографїјајасын ротаціонкајас лежа-
лісны екстреннѝј газетјас траурнѝј каймаѝн. Страналы і став мїрлы правїтельство јуѝртѝ:

— Тѝнлув, јанвар 21-d лунѝ, 6 час да 50 минут рытын, Горкїны куліс Владїмїр
Ілїч Улланов (Ленин).

Сѝветјаслѝн XI-d Всеросїјскѝј сїезд воссїс асывлас. Унаѝн-нїн тѝдїсны.

11 да жын часын пресїдїум пызан сажѝ воалѝны јѝз. Петѝ Камїнїн.

— Јортјас, щѝкта сувтлыны.

Сувтѝны. Оркестр заводїтчѝ ворсны похороннѝј марш. Сїјѝс крута сувтѝдѝны... Лѝн
пыщкын кылѝ Камїнїн јортлѝн гѝлѝс:

— Јортјас, меным лѝб јуѝртны сѝкыд јуѝр. Владїмїр Ілїчлѝн зонвїзачыс бѝрја лунја-
сѝ мунїс бурмѝман. Талув артмїс удар, і Владїмїр Ілїч кулі.

*

*

*

Партїја ЦК-лѝн петїс возваннѝ став ужалыс јѝз дїнѝ.

— Сылѝн фізїческой кулѝмыс оз ло сїјѝ ужлѝн кулѝм. Ленин ловја і олѝ мїјан
партїја быд шлєн сѝлѝмын.

— Мї зумыда сулалам му выдын. Јевропалѝн чукѝрын мї лоам једїнственнѝј стра-
наѝн, кодї робочѝјас власт улын ловчѝ да смела вїзѝдѝ воцѝ вылѝ. Мїјан славнѝј
знамја гѝгѝр чукѝрмѝны мїллонјас. Мїјан велѝдыслѝн ємерт—сїјѝ сѝкыд ударыс—
нѝшта јонжыка котыртас мїјанлыс радјас, дружяѝј бѝјевѝј целѝн мунам мї походѝн
капїтал вылѝ і некущѝм вынјас мїрмы оз падмѝдны мїјанлыс вермѝм.

Первојја витволөн итогјас

доклад ВКП(б) ЦК да ЦКК отува пленум вылын 1933 воын

јанвар 7-öd лунö

I. Пјатилеткалөн ставмуывса тöдчанлуныс

Јортјас! Витвоа план лöбöдöм бөрви öдвa-кö јöз чaйтлисны, мыј пјатилетка вермас лоны зевыжыд ставмуывса тöдчаналунаөн (значеннöаөн). Ъик мöдарö, унаөн мöвпалисны, мыј пјатилетка ем частнöј уж, Советјас Сојузлөн, ыжыд да серјознöј уж, но век-жö-нын частнöј, националнöј уж Советјас Сојузлөн.

Исторја-жö петкöдлис, мыј пјатилеткалөн ставмуывса тöдчанлуныс муртавы вермытöм. Историја петкöдлис, мыј пјатилетка абу частнöј уж Советјас Сојузлөн, а ем уж ставмуывса став пролетариатлөн.

Нöшта јона-на војдөр витвоа план лотöз, сјjö каднас, кор ми помалам вöли коö инверентјаскöд да вужам вöли овмöс течан туј вылö,—нöшта сјjö каднас-на Ленин шулис, мыј мијан овмöс течöмыд ем жужыд ставмуывса тöдчаналуна, мыј овмöс течан тујјас куза быд воокöв советскöј властлөн сетö жужыд шыдöдчöм капиталист странајасын меуна öикас слöјјасас дај поткöдö јöсö кык лагер вылö—пролетариат революцја дор олысјас лагер да сылы вочамуныс лагер.

Ленин секі шулис:

„Öни медыжыд асыным инмöдöмсö (вождејствүјгöмсö) ставмуывса революцја вылö ми вöчам асланым овмöс нуöдан политикаөн. Быдөн Совет Россиясa республіка вылö вöдöдöны став ужалыс јöзыс став странајасын мiрас, некушöм исклученнöдöг дај некушöм содтавтöг. Таöз ми

воим... Тајö уж вылын вермасöмыс вужöдöма ставмирса масштабö. Решитам-кö ми тајö мөгсö—і секі ми воим ставмирса масштабын џик дај помöз. Сы вöсна овмöс течан вопросјасыд мијанлы емöс јона вывти ыжыд тöдчаналунаöс (значеннöаöс). Тајö фронт вылын мијанлы быт колö бостны вермöм нöж јона, вочасöна,—öдјөн оз поз,—но пыр öтарö кaјöмөн да мунöмөн возö“ (Ленин. 3-öd изд., т. XXVI, 410-411 листбок).

Тајö вöли шуöма сјjö кадö, кор ми помалам вöли војна инверентјаскöд, кор капитализм-кöд војеннöј тышсаң ми вужам вöли овмöс течан фронт вылын тышö овмöс течан кадö.

Сјjö кадсаң колі уна во, дај быд воокöв советскöј властлөн овмöс течöм ужын, быд во, быд квартал зев југыда петкöдлисны вескыдлуныс Ленин јорт тајö кывјаслыс.

Но мед југыд петкöдлöмсö вескыдлуныс Ленин кывјаслыс сетис мијан строителство-лөн витвоа план, сјjö план лööмыс, сылөн быдмöмыс, сылөн олöмö пöртöбмыс. Збылыс, кажитчö, мијан странаын овмöс течан тујöд ниöви воокöв ез адзыв сецöм шыдöдчöмсö меуна öикаса слöјјасас Јевропаса, Америкаса, Азјјаса капиталист странајасын, кызі вопрос витвоа план јылыс, сјjö быдмöм јылыс, сјjöс олöмö пöртöм јылыс.

„Коммунизм зев гырыс дѣясѡн помадѡ реконструкциѣ, сек кості, кор капитализм-лѡн стрѡйс ледѡ муны сѡмын нѡжмыда восковѣсѡн...“

Франциѣын, кѡнѡ вѣзму собственностыс јуклѡма помѣтѡм торѣя собственнѣкјас костын, абу почана вѣзму овмѡсад нудѡны механизациѣ. Сѡветјас, вѣзму овмѡсѡ индустриализирѡтѡмѡн, кужисны проблемасѡ нудѡны олѡмѡ... Венласѡмѡн мјанкѡд большевѣкјас лоуны вермысѣсѡн“.

Отзѣв англиѣаса буржуазнѡј жур-наллѡн „Раунд тејбл“:

„Вѣтвѡса планлѡн вермѡмјасыс асананыс емѡс вѣвѣтѡ јѡна чѡумѡдана торјѡн. Трактор заводјас Харьковн да Сталинградын, автомобил завод АМО Мѡскуаын, автомобил завод Н.-Новгородын, Днепрса гѣдроелектричѣскѡј станицѣя, гырысыс-гырыс стал кѣстан заводјас Магнитогорскын да Кузнецкын, чѡн вѣзјас машина стрѡитан да химѣчѣскѡј заводјаслѡн Уралын, кодѡ порѡ сѡветскѡј Рурѡ,—ставыс тајѡ дѣј мукѡд вермѡмјас промышленностын стал страна пасталаыс вѣсталѡ: кѡн кушѡм сѡкѣдлујас ез вѡвны, сѡветјаслѡн промышленностыс, кѣзѣ бура кѣкалана бытѣас, быдѡмѡ да јѡнѡмѡ... Вѣтвѡса план пуктѣс подув вѡдѡ вѣлѡ быдѡмѡлы дѣј помѣтѡм јѡна јѡнѡмѡдис вышѡ СССР-лыс“.

Отзѣв англиѣаса буржуазнѡј газѣт-лѡн „Финаншиел тајмс“:

„Вермѡмјас, кодјасѡс бѡстѡма машина стрѡитан промышленностын, оз лоны некушѡм ескытѡм торјѡн. Тајѡ вермѡмјасѡ сѡ окшѡмјасыс печѣтыс да рѣчјасын абу подувѡмѡс. Оз ков вунѡдны, мѣј вѡјѡдор Россѣја вѡчѣвѣлѡ сѡмын медрѡстѡј машинајас да ѡрудѡдѡјас. Збыл, ѡ ѡнѡ машинајас да инструментјас пѣртѡмын абсѡлутнѡј лыдпасјасыс сѡдѡны. да пропорциѡнальнѡј јукѡныс импортѡваннѡј машинајаслѡн сы дѣнын, мѣј вѡлѡ вѡчѡма ѣс пыщкас СССР-ын, пѣр ѡтарѡ чѣнѡ. СССР ѡнѣја кадѡ вѡчѡ став ѡборудѡванѡдѡс, кодѡ колѡ аслас металлургѣчѣскѡј да электричѣскѡј промышленностыс. Сѣјѡ кужис лѡѡдѡны аслыс автомобил промышленноот. Сѣјѡ лѡсѡдис ѡрудѡдѡјас да инструментјас вѡчѡм, кодѡ шамырѡт став гаммасѡ—ыжѣд точѡста медрѡспнѡ инструментјасѡн да јѡна гырыс сѡкѣд прессјасѡ. Бѡстныс-кѡ вѣзму ужалан машинајас, СССР-лы абу-нѣн колана пѣртѡны сѣјѡс заграничѣас. Сыкѡд ѡтщѡщ сѡветскѡј правѣтелство нудѡд мерајас сылаѡ, медрѡм сѡрмѡдѡдыс ѣзшѡм да кѡрт прѡдѡкциѣын ез кут пѣтѣлетка нѡл вѡдн тыртѡмѡс. Некушѡм ескытѡм ѡз вермыс лоны, мѣј вылыс стрѡитѡм гырыс заводјас сѡтѡны почанлуи јѡна сѡдѡны сѡкѣд промышленностыс прѡдѡкциѣасѡ“.

Отзѣв австриѣаса буржуазнѡј газѣт-лѡн „Нѣје фреје прѣссе“, ѡсѡтѡма 1932 ѣво заводѣтѣгѡн:

„Большевѣзмѡс почѡ проклѣнѣјтны, но сѣјѡс колѡ тѡдыс. Пѣтѣлетка—сѣјѡ вѣлѡ

колѡсс, кодѡс колѡ бѡстны тѡдылѡ дѣј кѡн ѡдѡжѡственнѡј расчѡтѡ“.

Отзѣв англиѣаса капиталистѡн Гѣббсѡн Джарѡилѡн, „Јунајтед доминѡн“ банкын председѣтеллѡн, сѡтѡма 1932 вѡѡ октѡбрын:

„Ме кѡсѣя вѣставны, мѣј ме абу коммунист дѣј абу большевѣк, ме—определѡннѡј капиталист дѣј индивидуалист... Россѣја муѡд вѡдѡ, сек кості, кор вѣвѣтѡ уна мјан заводјас сулѡлѡны ужѡтѡг да 3 мљн. гѡѡр мјан јѡз пѣкѡ вѡѡмѡн корсѡны уж. Пѣтѣлеткаѡс сѡравлѣсны дѣј тѡналѡны вѡлѡ сылы пукѣкылѡчѡм. Нѡ тѣ верманнѡд лыдѡны вѣштуны почѡтѡмѡн, мѣј вѣтвѡса план условѣјѡсѣын вѡчѡма ужѣкѡ, аргавлѡм сѡрѣчыс... Быд промышленнѡј карјасын, кытѡ ме вѡлѡ, быдѡмѡны вѣлѡ рајѡнјас, план сѡртѡ стрѡитѡлѡмјас, пасѣкѣд улѣчѣсѡн, пујасѡн да скверјасѡн мѣчѡдѡмјасѡн, ѡнѣјѣжѣкѡ нога керѣјасѡн, школајасѡн, болнѣчѣјасѡн, робѡчѡј клубјасѡн да быт-нѣн вѡчѡма чѣлаѡ јаслѣјас да чѣлаѡ керѣјасѡн, кѡнѡ тѡжѡдысѡны ужѣлыс мамјас чѣлаѡ вѡсна.. Енѡ зылѡј не допѣјѡныс рѡч плянјас да енѡ вѡчѡј ѡшыбка, надејѣя кутѡмѡн, мѣј сѡветскѡј правѣтелство вермас пукѣкылѣчыны... Тѡлујѣя Россѣја—страна ѡблѡмѡн да идеѡлѡн. Россѣја—страна чѡумѡдана вѡчѡмѡстѡмѡн. Ме есѣка, Россѣјѡн кѡсѡјѡм-зѣлѡмјасыс емѡс чѡнѡвѣѡс... Гащѡ, медрѡдѡчѡнас—сыын: став томјѡзыслѡн дѣј робѡчѡјѣјасѡн Россѣјѣын ем ѡнѡ тор, кодѡ, жалѡдѣја ескѡ-да, оз тырмы тѡлујѣя капиталист странајасын, сѣјѡ—надејѣя“.

Отзѣв амерѣкаса буржуазнѡј жур-наллѡн „Нѣјешѣн“, сѡтѡма 1932 вѡѡ нојѡбрын:

„Нѡл во вѣтвѡса планлѡн вѣјисны аскѡдныс збылѡдыс јѡна бур вермѡмјас. Сѡветјаслѡн Сојуз ужѣлѡс вѡјѡна кадѡа вынѡјѡртѡчѡмѡн вѣлѡ олѡмлы подув теѡдѡм вѡчѡн мѡгјасѡс. Страналѡн чѡжѡмыс вѣжсѡ пѡлѣнѡ тѡдѡныс почѡтѡмѡс... Тајѡ збыл Мѡскуѡ јылыс, сѣјѡ сѡјасѡн вылыс асфалтѡн волсалѡм улѣчѣсѡн да скверјасѡн, вѣлѡ керѣјасѡн, кар вѣлѡ бѡкјаснас да кар гѡѡбрыс вѣлѡ фабрикајас сѡк чѡкѡрнас. Тајѡ збыл ѡ мукѡд ѡмѡлѣжѣка тѡдѡчѡна карјаслы. Вѣлѡ карјас кытѣсны стѣпјасын да кушѡнјасын, абу кушѡмѡ, кымынѡко кар, а еѡа вѣлѡ-нѣн 50 кар 50-сан 250-сѡрс јѡзѡс. Ставныс најѡ быдѡмѡсны бѡрѣя нѡл вѡнас, быдѡн на пыс ем центр вѣлѡ прѣдпрѣјѣтѣлѡн мѡбѡ уна прѣдпрѣјѣтѣлѡн, кодјасѡс стрѡитѡма вѣвлѡвысѣя да мѡпышѣса озѡрлујѣяс бѡстѡм вѣлѡ. Гојасѡн вѣлѡ рајѡннѡј электрѡстанциѣјас да уна, Днепрѡстрѡј-код, гѣгантјас вѡчѡсѡн пѡртѡны олѡмѡ Лѣнѣнлыс формуласѡ: „Социѡлизѡм—ем сѡветскѡј властѡ плѡс электрѡфѣкѡциѣя...“ Сѡветјаслѡн Сојуз кѡтыртѣс пасѣкѣда вѡчѡм помѣтѡм уна прѣдметјас, кодјасѡс Россѣја некѡр вѡјѡдор ез вѡчлѡвѣлы: тракторјас, комбайнјас, вѣлын качѣство сталјас, сѣнѣтетѣчѣскѡј каучѡк, шарѣко-подшѣпѣкјас, ыжѣд вына дѣчѣлѣјас, тур-

бинајас 50 сурс квт-абс, телефонној оборудовањо, горној промышленностлы електрическој машинајас, аеропланјас, автомобилјас, велосипедјас дај кымынко со тпа выл машинајас... Первоюы-на исторіаын Россия перјо алуминіј, магнетит, апатитјас, іод, поташ дај уна мукд дона прдуктајас. Советскіј равнинајасын тујнубдана пасјасон абу-нын крестјас да вічко журјас, а нан вічан елеваторјас да сілос башнајас. Колхозјас вдалоны керкајас, картајас, свинарникјас. Електричество пырб сикто, радио да газет сетчд пырсны-нын Робочіјас велодчоны ужавны выл машинајас вылын. Крестана зонјас вдалоны да вдалчоны візму машинајасон, кодјас гырыежыкдс да сложіежыкдс сыыс, мыј ворко адывліс Америка. Россия заводітб „мбвпавны машинајасон“. Россия одјо вужд пунемсэн корт, стал, бетон да моторјас немб“.

Отзав „шугавы“ -реформістскіј журналон „Форвард“ Англіаын, сетома 1932 воі сентабры.

„Шыбытчо сімд зев ыжыд уж, код мунб СССР-ын. Выл заводјас, выл школајас, выл кінојас, выл клубјас, выл гырыс керкајас—быдлыны выл стрібајас. Уна-нын на пыс помалбма, мукдбыс кышотбма-на стрібілојасон. Сбкыд виставны англіјаса лыдфыслы, мыј вдалчма борја кык воін дај мыј вдалчб вожд. Колб ставсб тајсб адывны, мед сылы ескыны. Міјан асланы вермбмјас, кодјасбс мі бослім война дырјі,—сіјо нібом, пустак сы дінын, мыј вдалчб СССР-ын. Америка-вечјас вистасбны, мыј весіг медодјо вдалчан кадјаснас асыввы штатјасас сен ез вбв нібом отсамаыс дніја терыб, пуана, творческбј ужкбд СССР-ын. Борја кык вонас СССР-ын лоіны сешдм уна вежббмјас, мыј откажйтчан вожд вдалч мбвпавны аслыд, мыј-но лоб тајо странаас нбшта дас во мысты... Шыбытбј журсыныд фантастикаа, повздблана исторіајас, мыј жылыс висталбны англіјаса газетјас, кодјас сешдм ледчмыслытб да сешдм не вескыда ылдблбны СССР жылыс, Шыбытбј сіз-жб журсыныд сіјб шорбвдыб збылс да асыныс вдалчлбмјасбб, кодјас артбмаббб гбгбровотбмыс, кодјасбс ледбмаббб ветлбм вдалч дилетанталыс (кокныдкіка інмбдчылыс, сбмын веркбсб бостыс да адыс. Ред). Интеллігентјас, кодјас вдалчббны СССР вдалч шор клас бкыјас пыр, но нібб воіт мында оз гбгбровны да адыны, мыј вдалчбб сен... СССР теуб выл обшество зонвіза подув вылын. Медым портны сіјб могсб олбмб, колб сетчывны рскб, колб ужавны ентузізмбн, сешдм вынбн, кодбс бнбз ез-на адыв мірыс, колб тышкыснчзев гырыс сбкыдлунјаскбд, кодјас быт лооны социализм течны зібмын ыжыд да паскыд, мукд мірыс торјалбм странаын. Но тајо странаас кык воін мбдыс волбмбн, ме ады, мыј сіјб мунб зумыд прогресс туј куза, планирујтб, вдалч да теуб, дај ставыс тајо сешдм масштаббн, коді ем зев воеса вызов сылы враг капіталістјас мірлы“.

Ташдм мбда-мбдбныыс торјалана шыјас да раскол буржуазіја чукбрјас лагерын, кодјас пыс бвбіјасыс судалбны СССР-бс, сылбн бытбб путкылтчбм вивоа планбн, бырбдбм дор, а мбдјасыс, тыдалб, СССР-код вузасбмбн волысбм дор, арталбны, тыдалб, сы вылб, мыј вивоа план вермбмјасыс позас бостны аслыныс кушдмсурбб вдалч.

Торјбн сулалб вопрос капіталіст странаа робочіј классбн пјавілетка вылб, СССР-ын социализм течбмын вермбмјас вылб вдалчбм жылыс. Та куза пожд вадбны сбмын кушдмкб бвбі робочіј делегацијалыс, кодјас быд во зев унабн волывлбны СССР-б, висталбмбс. Кбт, шуам, белгіјаса робочіј делегацијалыс. Сылбн висталбмыс став робочіј делегација висталбмкбд отома,—висталб кбт сеоа англіјаса лібб франціјаса делегација, германіјаса лібб америкаса, лібб кушдмкб мбд странаа делегација. Со налбн висталбмыс:

„Мі нымкодасам сешдм ыжыд стрбітствообн, кодбс мі адылім асланым путешествіјб дырјі. Мбскуаын, кыгб і Макејевкаын, Горловкаын, Харьковын да Ленинградын, мі адылім, кушдм ыжыд возмбстчбмбн сені ужалбны. Став машинаыс—медса выл конструкціја. Заводјас—пелкбб, сынбдыс да југыдыс уна. Мі адылім, мыј СССР-ын робочіјјаслы сетбб медіцинскбј да санітарној отсбб.“

Робочіјјаслы олан керкајас стрбітбма заводјас дорб матб. Робочіј карјасын лбсбдбма школајас да јасліјас, челадјас понда јона тождысбны. Мі вермім вдалчлыны, мыјбн торјалбны вожда да выл стрбітбм заводјас, вожда да днја олан керкајас. Ставыс, мыј мі адылім, висталб, кушдм ыжыд выныс ужалыс јбзлбн, кодјас стрбітбны выл обшество коммуніст партіја вескбдлбм улын. Мі адылім СССР-ыс культура боксан кыптбм сешдм кадб, кор мукд странајасын олбмыс быд боксан кісбб, паскалб ужтбмалбм. Мі вермім адывны, кушдм ыжыд сбкыдторјас паныдабны сбветса ужалыс јбзлы најб туј-вылас. Та понда і мі јонкыка гбгбрвоам налыс гордоутб, кор најб петкбдлбны мјавлы асыныс вермбмјасбб. Мі надетчам, најб венасы став сбкыдторјасбб“.

Со тіјанлы пјавілеткалбн ставмывывса тбдчанлуныс. Колб вблі нубдны мјанлы стрбітчан уж кыкб-кујм во, коліс петкбдлыны пјавілеткалыс медвожда вермбмјасбб—і став мірыс торјаліс кык лагер вдалч—сешдм јбза лагер вдалч, кодјас муздытбг увтбны мјанбс, да сешдм лагер вдалч, кодјас чумбмабб пјавілетка вермбмјас вдалч, огб-нын шуб, мыј ем да кодб став

мірын аславым лагер—капіталіст страна-наса робочој классы лагер, коді радло СССР-са робочој класс вермѳмјаслы да дае сетны сылы отсѳг ставмувывса буржуазіјалы грѳз выло.

Мыј тајѳ лоѳ?

Тајѳ лоѳ, мыј ставмувывса тѳдчанлуныс пјатілеткалѳн, ставмувывса значењыѳс сіјѳ вермѳмјаслѳн оз вермы лоны ескытѳм торјѳн.

Тајѳ лоѳ, мыј капіталіст странајас тыраѳе пролетаріат револуціјаѳн дај зык сы понда, мыј тыраѳе пролетаріат револуціјаѳн, буржуазіја кѳсјіс ескѳ бостны, ез-кѳ быгѳѳ удајтчы міјан пјатілетканым, револуціјалы паныда аргумент, і мѳдарѳ—пролетаріат зылѳ бостны дај збылыс бостѳ пјатілетка

вермѳмјасыс револуціја вѳсна выла аргумент, ставмувывса буржуазіјалы воча.

Пјатілеткалѳн вермѳмјасыс мобілізујтѳны ставмувывса робочој клас-слыс револуціѳннѳј вынјасѳ капіталізмлы воча—ташѳм венчыны поѳтѳм факт.

Он вермы не ескыны, мыј пјатілеткалѳн ставмувывса револуціѳннѳј тѳдчанлуныс збыла муртавыны вермытѳм.

Сы понда міјанлы колѳ ыжыд ві-зѳдлѳм пуктыны пјатілетка вопрос выло, пјатілетка пышкѳс выло, пјатілетка медыжыд могјас выло.

Сы понда і торја јѳна колѳ дај лоѳ артавыны ітогјасѳ пјатілеткалыс, ітогјасѳ сіјѳс тыртѳмлыс да олѳмѳ пѳртѳмлыс.

II.

Вітвѳса планлѳн медса ыжыд могыс да сіјѳс пѳртан туј

Вужам вітвѳса план вопрос дінѳ существо бѳксањыс.

Мыј сіјѳ вітвѳса планыс?

Мырын вѳлі вітвѳса планлѳн медса ыжыд могыс?

Вітвѳса планлѳн медса ыжыд могыс сулаліс сыын, медым вужѳдны міјанлыс странанымѳс сіјѳ бѳрѳ колѳм, унамы средневековѳј техникасан, ѳнја кадса техника туј выло.

Вітвѳса планлѳн медыжыд могыс сулаліс сыын, медым вѳчны СССР-ѳс візму овмѳса да ещавына странаныс, капіталізм странајас кратајтѳм улын судалыс странаныс, індустріалнѳј да ыжыдвына странаѳ, зык асвынѳн олана да ставмувывса капіталізм кратајтѳмыѳ зыкѳз мездыѳсѳм странаѳ.

Вітвѳса планлѳн медыжыд могыс сулаліс сыын, медым, СССР-ѳс індустріалнѳј странаѳ пѳртіѳн, помѳз ыжыны капіталістическѳј элементјасѳс, соціалістическѳј формаа овмѳсјаслыс паскѳдны фронтѳ да лѳсѳдны економікаын подув СССР-ын класјас бырѳдѳм выло, соціалістическѳј общество тѳчѳм выло.

Вітвѳса планлѳн медыжыд могыс сулаліс сыын, медым міјан странанын лѳсѳдны сещѳм індустріја, коді ескѳ вер-

міс реорганізујтны не сѳмын промышленностѳс ставнас, но і транспорт, но і візму овмѳс—соціалізм подув вылын.

Вітвѳса планлѳн медыжыд могыс сулаліс сыын, медым вужѳдны посны да разі-пелі торјавалѳм візму овмѳс гырыѳ ѳтувја овмѳсјас туј выло, вѳчны сізі, медым сиктын лѳі соціалізм економіка подув да та ногѳн бырѳдны поѳѳмлунысѳ СССР-ын капіталізм бѳр бергѳдѳчѳмлыс.

Вітвѳса планлѳн могыс сулаліс сыын, медым лѳсѳдны міјан страналыс дорјысан вын, зев јѳна кыдѳдѳм выло став техніческѳј да економіческѳј коланторјасѳ, коді ескѳ сетіс поѳанлун вѳчны чѳрыд отпор ставыслы да став сјкас зылѳмјаслы кстыртны мі выло бѳкысан војеннѳј інтервенціја ставыслы да став сјкас зылѳмјаслы укѳдчыны бѳкысан міјан выло војнаѳн.

Мыј вѳсна вітвѳса план воѳын сулаліс тајѳ медыжыд могыс, мыјѳн сіјѳ подулавѳс?

Сѳветскѳј Сојузлыс техника да економіка бѳксањ бѳрѳ колѳмсѳ бырѳдны колѳмѳн, коді сіјѳс вайѳдѳ вѳлі вѳжавтѳм олѳмѳ, странаны сещѳм предпосылкајас лѳсѳдны колѳмѳн, кодјас ескѳ сетісны поѳанлун не сѳмын суѳдны, но

аскадын і паньины техника да экономика боксаь возын муныс капиталистическōй странајасōс.

Сіјōс артыштōмыс, мыј советскōй власт бōрō колōм промышленност подулōн дыр сулавны оз вермы, мыј сōмын ѓнїја кадса гырыс промышленност, кодї не сōмын оз сетчы, но кодї аскадō вермас паньины капиталистическōй странајаслыс промышленностō, вермас лоны збыл фундаментōн советскōй властлы.

Сіјōс артыштōмыс, мыј советскōй власт оз вермы дыр оны аслыс базан ѓта-мōдныслы паньыда кык подув вылын, социалистическōй гырыс промышленност вылын, кодї **бырōдō** капиталистическōй элементјасōс, да поснї крестана ѓтка овмōсјас вылын, кодї **чужтō** капиталистическōй элементјасōс.

Сіјōс артыштōмыс, мыј сетчōз, кытчōз абу лōеѓдōма поснї крестана овмōсјас улō гырыс производстволōн подувыс, кытчōз поснї крестаналōн овмōсјасыс абу ѓтувтōмабō гырыс ѓтувја овмōсјасō—СССР-ын капитализм бōр бергѓдчōм опасност лōе медеа вермыны лoана опасностōн став вермыны лoыс опасностјасōыс.

Лєнїн шуліс:

„революцїя вѓчїс сіјō, мыј Россїја некымын тōлысѓн аслас политическōй строїн суѓдїс возын муныс странајасōс.

Но тајō ещa. Војна оз жалїт, сіјō пōщада сетгōг јосa сувтōдō вопрос: лїбō усны, лїбō суѓдны возын муныс странајасōс да орѓыны најѓс **щѓщ** экономика боксаь... Усны лїбō став выныс ускōдчыны воцлаь. Тацї сувтōдōма вопросō исторїяѓн“ (Лєнїн, 3 изд. XXI том 191 л. 6.)

Лєнїн шуліс:

„Кор мї олам крестана поснї овмōсјаса странаын, Россїяын капитализмалы ем экономика јонжык подувыс, коммунизмалы дорыс. Тајōс колō кутны тōд вылад. Быдѓн, сїкт олōм бōрса бура вїзѓдысјас, карса олōмкōд ортчѓдѓмѓн, тōдō, мыј капитализмалыс вужсō мї егō нещыштō, да фундаментсō, подувсō пыщкōсса враглыс егō орѓдō. Сїјō кутсō поснї овмōс вылын, да, медем орѓдны сіјōс, ем ѓвї туж—страналыс овмōссō вужѓдны, сы пыщкын і вїзму овмōс, вьл technical подув вылō, ѓнїја

кадса гырыс производство technicalкōй подув вылō... Сōмын секї, кор страна лoас электрофїцїрујтōма, кор промышленност улō, вїзму овмōс улō да транспорт улō лōѓ вѓчōма ѓнїја кадса гырыс промышленностлōн technicalкōй подувыс, сōмын секї мї помѓз вермам“ (Лєнїн, 3 изд. XXVI том 46-47 л. 6.).

Тајō indѓдјасыс і водїсны подувѓн парвїја сіјō арталōмјаслы, кодїас вайѓдїсны вїтвoса план вѓчōмō, кодјас вайїсны вїтвoса планалыс медыжыд могсō сувтōдōмō.

Тацї сулалō делōыс вїтвoса план медыжыд могкōд.

Но тащōм зев ыжыд план олōмō пōртны оз поц уналаѓ шыблаасѓмнад, мыјсурѓјасoяннад. Медем пōртны тащōм плак, колō медвоц ацзыны тајō планыслыс медыжыд звеносō. ѓд, сōмын медыжыд звеносō ацѓмѓн да сетчō кутчысѓмѓн—поцѓ вѓлі кыскыны плааныслыс мукѓд звенoјасōс.

Мыјын вѓлі вїтвoса планлōн медыжыд звенoыс?

Вїтвoса планлōн медыжыд звенoыс вѓлі сѓкыд промышленностын, сѓмѓснас—машїнoстројеньѓн. ѓд сōмын сѓкыд промышленност вермō реконструїрујтны да сувтѓдны кок јылас і промышленностсō зоннас, і траиспорт, і вїзму овмōс. Сьсаь і колō вѓлі боотыны пōртны вїтвoса планнымѓс. Сїзѓн-кѓ, сѓкыд промышленност кыпѓдѓм колō вѓлі пуктыны вїтвoса план пōртан подувѓ.

І та куца мїјаналы ем Лєнїналōн indѓд:

„Россїяалы мезмѓмѓн лōѓ не сōмын крестана овмѓсын бур урожај—сіјō нѓшта ещa-на,—і не сōмын кoкны промышленностлōн бур ужыс, кодї сетѓ крестаналы потреблајтан тѓвар, тајō сїз-жѓ ещa-на,—мїјаналы колō сїз-жѓ сѓкыд индустрїя... Сѓкыд промышленностѓс дорвїтѓг, сіјōс лѓсѓдтѓг, мї, пѓжалуј, огѓ вермō течны мекуцѓм промышленност, а сытѓг мї зоннас вошам кыцї самостѓятельнѓй страна... Гѓкым индустрїялалы колō сетны государствoсаь ѓтсѓг. Сїјōс-кѓ мї огѓ ацѓ, мї кыцї цївїлізованнѓй государство—ме ог-нїн шу, кыцї социалистическōй—пуккылтчам“ (Лєнїн, 3 изд., XXVII том, 349 л. 6.)

Но сѓкыд промышленност лѓсѓдѓм да паскѓдѓм, торјанн сещōм

бөрө колөм да гөл странанын, кушө-
мөн вөлі мјан страна вѣтваса план за-
водитгөн, ло меѡса сөкыд ужөн, өд сө-
кыд индустрија корө, кычї тдам, зев
уна сөм вѣтөм да еша вылө тырмымөн
опытној техническөј вын, мытгө оз
ноз лөсөдны сөкыд индустријатө. Тө-
дис-ө та жылыс парвїја, селіс-ө аслыс
таын отчот? да, төдис, дај не сөмын
төдис, ставыслы кывмөн вѣставліс сы
жылыс. Парвїја төдис, кушөм тужөд вөлі
стрөйтөма сөкыд индустрија Англїяын,
Германїяын, Америкаын. Сїјө төдис, мыј
сөкыд индустрија вөлі стрөйтөма тајө
странажасас лїбө гырыс зајомјас отсө-
төн, лїбө мукөд странајасөс грабитөмөн,
лїбө жө сїјөс і тајөс өтлаалөмөн. Парвїја
төдис, мыј тајө тужасыс тупкөсаөс мјан
страналы. Мыј вылаө-нө сїјө надејасө
кутис? Сїјө надејасө кутис мјан страна-
ын асланын вын вылаө. Сїјө надејасө
кутис сы вылаө, мыј кор ем сөветскөј
власт, национализирүтөм вѣзму, промыш-
ленност, транспорт, банкјас да вузасөм
вылаө пыкөсөмөн, мї вермам нуөдны зев
чорыда режім економїи сы вылаө, медем
чукөртны, заптыны тырмымөн колана
сөм сөкыд индустрија лөсөдөм да пас-
көдөм вылаө. Парвїја веөкыда вѣсталіс,
мыј тајө ужыс кутас корны гырыс
жертвјас, мыј мјанлы колө мунны сїјө
жертвјас вылас вөссөн да вежөртөмөн,
көсјам-кө локны ас мөгнөмсө пөртөмөз.
Парвїја кутис надеја кышөдны тајө ужсө
мјан странаса пыщкөсса вынөн, кабал-
ној кредитјас да зајомјас бөкысан
боосттөг.

Со мыј шуліс Ленин та куца:

„Мїанлы колө зїлны стрөйтны госу-
дарство, көні робочөјјас колїсны ес-
кө крестана вылын асмыныс веөкөд-
лөмсө, крестанавысаыс на вылаө ес-
көмсө, да зев ыжыд економїјаөн вөт-
лісны ескө асланыс общественној
волысөмыс, быдсама коктујсө, көв ку-
шөм ез вөв, лышкыда олөммыс.

Мїанлы колө асөмыным госаппара-
төс вәјөдны мыј верман ыжыд еко-
номїјаөз. Мїанлы колө вөтлыны сө-
тыс лышкыда олөммыс став сөдөсө,
кодјас сетчө колїсны зев уна сар
Россеїямыс, сїјө бјурократическі-капі-
талїстическөј аппаратыс.

Оз-ө ло тајө крестанскөј ограни-
ченност царствоөн?

Оз. Мї-кө кутам робочөј класс кі-
ын крестанство вылын веөкөдлөм,
мї бостам позанлун овмөсын ыжыд
да ыжыд економїјаөн вөчны мјан
государствоын сїјөс, медем быдсама
золанік вѣтөм сетны гырыс машина
индустрија паскөдөм вылаө, электро-
фикацїја паскөдөм вылаө, гїдроторф,
Волховстрој ештөдөм вылаө да мукөд
тор вылаө.

Таын і сөмын таын лоас мјан на-
деја. Сөмын секї мї вермам пукөы-
ны, фігураально вѣсталөмөн, өвї вөв
вылыс мөд вөв вылаө, сїјө крестана-
са, мужік, корысөмөм вөв вывөсөк,
економїјас вөв вывөсөк, кодї арталө-
ма рөзөритчөм крестана страна вылаө—
вөв вылаө, кодөс корөд дај оз вермы
не корены аслыс пролетарїат, гырыс
машина индустрија, электрофикацїја
вөв вылаө, Волховстројө, да с. в. (Ле-
нын, 3 изд. XXVII т. 417 л. б.).

Пукөыны корысөмөм мужік вөв вывө-
саг гырыс машинној индустрија вөв
вылаө—со кушөм мөг сувтөдїс парвїја,
кор вөчїс вѣтвөса план да сїјөс пөртны
зїлөмнас.

Сувтөдны зев чорыд режім економїи
да чукөртны сөм мјанлыс страна индустри-
ализирүтны фїнансирүтөм вылаө—со
кушөм туж вылаө колө вөлі сувтны, ме-
дем кыпөдны сөкыд индустрија да
пөртны вѣтвөса план.

Збөј мөг? Сөкыд туж? Но мјан пар-
вїја сїјөн і лєнїнскөј парвїјаөн шусө,
мыј сылөн абу правыс повны сөкыд-
лунјасыс.

Унжык сыыс. Вѣтвөса план пөртны-
сө вермана јывөыс мјан парвїјалөн
ескөмыс да робочөј класс вылаө ескө-
мыс вөліны сөщөм јонөс, мыј парвїја
адјис позанаөн ас војас сувтөдны
мөг тајө сөкыд ужсө вөчны не вѣт во-
өн, кычї сїјөс корїс вѣтвөса план, а нөл
воөн, нөл воөн да кујм төлысөн, сод-
тыны-кө торја квартал.

Тајө подув вылын і чужїс паскыда
төдса лозунг: „Пјатїлетка нөл воөн“.

Мыј-нө?

Фактјас бөрвылас петкөдлісны, мыј
парвїја вөлі прав.

Фактјас петкөдлісны, мыј тајө збөј-
лунтөгыс да робочөј класс вынас ес-
кытөгыс парвїја ескө ез боот сїјө вермөм-
сө, кодөн ошјыөам мї өні.

III.

Промышленност куза пјатилетка нол воён итогјас

Они вужам вѣтваса план олѳмѳ пѳртѳм итогјас јылыс вопросѳ.

Кушѳмѳсѳ итогјас промышленност куза пјатилетка нол воён тыртѳмлѳн?

Перјѳм-ѳ ми вермѳм тавѳ?

Да, вермѳм. I не сѳмын вермѳм, а вѳчим унжык, весѳг сы сертѳ мыјда ми асным вѳдчыслѳм, сы сертѳ мыјда вѳдчысѳсны медпѳс јурја с ы с мѳјан партѳјамы. Тажѳ оз вермыны пыдѳдѳ не нуктыны весѳг мѳјан врагјас. Сертѳнын оз вермыны неадчыны мѳјан јортјас.

Мѳјан ез вѳв сѳд металлургѳја, кодѳ лоѳ подулѳн странаѳс индустриализујтѳмын. Мѳјан ѳнѳ сѳјѳ ем.

Мѳјан ез вѳв тракторнѳј промышленност. Мѳјан ѳнѳ сѳјѳ ем.

Мѳјан ез вѳв автомобилнѳј промышленност. Мѳјан ѳнѳ сѳјѳ ем.

Мѳјан ез вѳв станкостројенѳјѳ. Мѳјан ѳнѳ сѳјѳ ем.

Мѳјан ез вѳв серјознѳј да ѳнѳја кадѳса хѳмѳческѳј промышленност. Мѳјан ѳнѳ сѳјѳ ем.

Мѳјан ез вѳв збыл вылѳ да колана промышленност ѳнѳја кадѳса вѳзму ужадан машинајас вѳчѳм куза. Мѳјан ѳнѳ сѳјѳ ем.

Мѳјан ез вѳв авиационнѳј промышленност. Мѳјан ѳнѳ сѳјѳ ем.

Електрѳческѳј енергѳја вѳчѳм куза ми вѳлѳ сулалам медбѳрја местаын. ѳнѳ ми четчыштѳм медвозын муньюјас радѳ.

Нертпыс вѳчан прѳдуктајас да изшѳм перјѳм куза ми вѳлѳ сулалам медбѳрја местаын. ѳнѳ ми сулалам медвозын муньюјаскѳд радын.

Мѳјан вѳлѳ сѳмын ѳтѳ база изшѳм перјѳм да металлургѳја куза—Украинаын, кодѳн ми вѳлѳ сѳкыда пырыс вѳдѳтчам. Ми вермѳм воны сетчѳз, мыј не сѳмын сѳјѳ базасѳ кыпѳдѳм, но лѳсѳдѳм нѳшта вылѳ база изшѳм перјѳм да металлургѳја куза—Асыввылын, кодѳ лоѳс гордостѳн став странагы.

Мѳјан вѳлѳ сѳмын ѳтѳ база текствѳлнѳј промышленност куза—мѳјан страна Војвылын. Ми вермѳм воны сетчѳз, мыј мѳјан регыдја кадѳн лѳѳны кык вылѳ база текствѳлнѳј промышленност куза—Шѳр Азѳјаын да Асыввыв Сѳбырын.

I ми не сѳмын лѳсѳдѳм тајѳ вылѳгырыс јукѳнјасѳѳ промышленностгыс, но ми сѳјѳ вѳчим сыжыда масштабјасѳн, сы гырсѳѳс, код возын келѳѳны јевропаса индустријалѳн масштабјасыс да выждамыс.

А тајѳ ставыс вѳјѳдѳс сетчѳ, мыј ми венѳм промышленностгыс капиталистѳческѳј элементјасѳс помѳз дај бергѳдчывтѳм вылѳ, а социалистѳческѳј промышленност лоѳ сѳмын ѳтнѳсѳн формаѳн СССР-са индустријамы.

А тајѳ ставыс вѳјѳдѳс сетчѳ, мыј мѳјан страна аграрнѳјыс лоѳ индустријалнѳј странаѳн, ѳд удельнѳј сѳктагыс промышленнѳј продукцијалѳн вѳзму продукција дѳнѳ кыптѳс пјатилетка заводѳтчан вѳса (1928 вѳса) 48 прѳцентсан пјатилетка нолѳд во пом келѳѳ (1932 во) 70 прѳцентѳз.

А тајѳ ставыс вѳјѳдѳс сетчѳ, мыј пјатилетка нолѳд во пом келѳѳ ми вермѳм олѳмѳ пѳртны промышленнѳј прѳизводство куза вѳт во келѳѳ лѳсѳдѳм программасѳ 93,7 прѳцент вылѳ, вѳждѳдѳм промышленнѳј продукцијалыс објѳмсѳ војнаѳзса сертѳ куѳим пѳв унжык, 1928 во сертѳ кык пѳв унжык. Сѳкыд промышленност куза ми вѳтваса план тыртѳм 108 прѳцент вылѳ. Збыл, ми ѳбщѳј программасѳ пјатилеткалыс ег вермѳ тыртны 6 пр. вылѳ. Но тајѳ лоѳ сы вѳсна, мыј мѳјан совѳдјасѳн сулалыс странајас ѳткажитѳсны кырымавын мѳда-мѳд вылѳ не ускѳдчѳм куза пакт (пакт ѳненападѳнии), да Ылѳ Асыввылын (далнѳј Востоком) лѳѳм ѳсложнѳннѳјас вѳсна мѳјанлы лоѳ кымынкѳ завод термасѳмѳн вужѳдѳны ѳнѳја кадѳса дѳрјѳѳсан орудѳјѳјас вѳчѳм вылѳ, медым јѳнѳѳдѳны дѳрјѳѳсан вынсѳ странагыс.

А тајѳ вужѳдѳмыс, сы вѳсна, мы колѳ вѳлѳ мунны кушѳм сурѳ лѳсѳдѳчан перѳд, вѳјѳдѳс сетчѳ, мыј тајѳ заводјасыс дугдылысны сетны продукцијасѳ нол тѳлыс чѳж, кодѳ ез вермы не ѳнымыны 1932 воын вѳтваса плангыс ѳбщѳј программасѳ тыртѳмѳ. Тајѳ ѳперацијагыс вѳјѳдѳс сетчѳ, мыј ми зоннасѳн да тырмымѳн вѳвѳтѳм кушѳнјасѳѳ странаѳс дѳрјѳѳн вын лѳсѳдан удын. Но

сijö ез вермы не иныны вiтваса план серви производствольс программасö тыртöмö. Оа вермы лоны некущöм не ескытöм, мыj не таjö-кö, бокыс суj-öм обстоjателствольс, ми не сöмын тыртим ескö лыдпасjассö, кодöс вöли инöма вiтваса планöн, но ескö тыртим сөдтöдөн.

Медбöрын ставыс таjö вaжöдiс сетчö, мыj Сöвет Союз жeb да дорjыны дас-тыстöм странаыс артмiс, лöи дорjыöм боксаñ вына странаөн, сещöм странаөн, кодi лöис дасөн быд еикас случаjностjас кeжлö, странаөн, кодi вермас вöчны массöвöj масштабjасөн став öнiя дорjысан орудijöjассö да сijöс сетны аслас армиялы, ускöдчасны-кö сы-вылö бокысаñ.

Тащöмöс кызвын итöгjасыс пjатiлетка нол воөн тыртöмлөн промышленност куза.

Öнi асныд донjалö, мыj сулалö став-сö таjö артыштöм бöрын буржуазнöй печатлөн сöрöмыс, промышленност куза вiтваса план „орöм“ jылыс.

А кыз сулалö делöйс капиталие-вическöj странаjасын, кодjаслөн öнi чорыд крiзiс промышленнöй про-дукция сетöм куза?

Со ставыслы тöдса офiциальнöй лыд-пасjас.

Сijö кадö, кор СССР-лөн промыш-леннöй продукция обjомыс 1932 во пом кeжлö кыптiс, войнаöзса судтакöд öтласвiтöмөн, 334 прöч-öз, САСШ-лөн промышленнöй продукция обjомыс сijö-жö каднас войнаöзса судабз серви чiнiс 84 прöч-öз, Англиялөн 75 прöчентöз, Германиялөн 62 прöчентöз.

Сijö кадö, кор СССР-лөн промыш-леннöй продукция обjомыс 1932 во пом кeжлö кыптiс 1928 во са суд-такöд öтласвiтöмөн, 219 прöч-öз, САСШ-лөн промышленнöй продукция обjомыс сijö жö кад сервыс чiнiс 56 прöч-öз, Англиялөн—80 прöч-öз, Германиялөн—55 прöч-öз, Польшалөн—54 прöч-öз.

Мыj jылыс вiсталöны таjö лыдпасjа-сыс, кызi не сы jылыс, мыj капиталие-вическöj сiстемаа промышленност ез вермы сетны экзамен сöветскöj сiстема-кöд венласöмын, мыj сöветскöj сiстемаа промышленностлөн ем став буржык-луныс капиталистическöj сiстема во-зын.

Мiжанлы шуöны, таjö ставыс бур-мыj стрöйтöма уна выл заводjас, пук-тöма подув индустриализациялы. Но ескö jона буржык вöли öткажитчинныд-кö индустриализация нуöдан полiтикаыс, производство средствоjас вöчан прои-водство паскöдан полiтикаыс, либö таjö ужсö еновтыштлыны бöрjажык кад кeжлö сы вöсна, медым вöчны унжык сiвеч, көм, паскөм да паскыда колана мукöд торjас. Паскыда қолана потреблаjтан торjас вöчöма ещажык колöм сервыс, а сijö лöсöдö кущöм сурö сöкыдторjас.

Но секi колö тöдны даj аслыд сетны отчет кытчö ескö вaжöдiс мiжанöс сещöм полiтикаыс, пондiм-кö ми бöрjажык планö jöткыны индустриализациятö. Серт, ми ескö вермiм, мiллардөн жынjөн шaйт валутаыс, кодöс ми вiзiм таjö каднас сöкыд промышленност оборудуjтöм вылö, жынсö дуктыны хлопок, кучик, вурун, каучук да с. в. мукöд государствоjасыс вaжöм вылö. Секi ескö мiжан вöли унжык сiвеч, көм, паскөм. Но секi ескö мiжан ез вöв ни трактор, ни автомобил промышленност, ез ескö вöв мыjмындакö сер-joзнöй сöд металлургия, ез ескö вöв металлыс машинаjас вöчöм вылö—i ми ескö вöлим куш кiаöс капиталистическöj кыш пыщкын выл техникаөн воору-житчöм государствоjасыс паныд.

Ми ескö секi бырöдiм почанлуи сет-ны вiзму овмöслы тракторjас да вiзму ужалан машинаjас—сiзкö инö ми ескö пукалим нактöг. Ми ескö секi бырöдiм почанлуи вермыны страна пыщкыс капиталистическöj элементjасöс—сiзкö инö ми ескö jона выждöдiм почанлуисö капитализм бöр лöм вылö. Мiжан ескö секi ез вöв странаös дорjан öнiя средствоjас, кодтöг оз вермы лоны государственнöй неза-висимöсч страналөн, кодjастöг страна ескö пöрiс ортсыса врагjасыс военнöй оперцияjас нуöдан местаö. Мiжан положеннö ескö секi вöли jонжыка ли-омöлжыка öткoдсама öнiя Китаjкöд, кодлөн аслас абу сöкыд промышлен-ност, кодлөн аслас абу военнöй про-мышленност i кодöс кокалöны ставыс, кодлы сöмын абу дыш.

Öти кылөн-кö, мiжан ескö вöли секi военнöй интервенция, ез ескö вöвны мöдa-мöд вылö не ускöдчöм куза пакт-

јас, а воли војна, опасної, смертельної војна, віркисана неравної војна, сы вѡсна, мыј ми ескѡ секі волим пѡшти куш кїјабѡ врагјас воын, кодјаслѡн ас кїулавыс ем став ѡнїја кадса укѡдчан средствојасыс.

Со кызї бергѡдчѡ делѡыс, јортјас.

Гѡгѡрвоана, мыј асѡ уважајтыс госу-дарствениѡј власт, асѡ уважајтыс партїја ез вермы сувтны ташѡм гїбелнѡј вїг вылѡ.

І бурещ сы вѡсна, мыј партїја ез кутчыс, жугѡдїс револуцїјалы паныд мунан ташѡм установкасѡ—бурещ сы вѡсна сїјѡ бостїс рѡшајущѡј вермѡмјас промышленност куѡа вїтвѡса план тыр-тѡмын.

Пјавїлетка олѡмѡ пѡртѡмын да про-мышленнѡј строїтелствоын вермѡм кѡ-тыртѡмѡн, партїја нуѡдїс промышлен-ност кыпѡдѡмыс ѡдјасѡ, мыј поѡѡ ѡдѡдан полїтика. Партїја бытѡѡ кучкыштавлїс странаѡс, медым ѡд-ѡдны воѡѡ муномсѡ.

Вескыда-ѡ вѡчѡ воли партїја, кор сїјѡ нуѡдїс ѡдјас содтана полїтика?

да, кывшутѡг вескыда.

Оз поѡѡ воли не вѡтлыштны странаѡс, кодї воли колѡма олѡмыс бѡрѡ со воїн да кодлы сїјѡ бѡрѡ колѡм вѡснамыс воли повѡдлѡ смертель-ној опасност. Сѡмын тазі поѡѡ воли сѡтны поѡанлуи регїдја кадѡн страна-лы перевооружїтчыны выл техника под вылын да петны паскыд туј вылѡ.

Воѡѡ, мї егѡ вермѡ тѡдын, кушѡм лу-но укѡдчасын СССР вылѡ империалїст-јас да орѡдасын, дугѡдасын мїжанлыс строїтелство, а мыј најѡ вермысны укѡдчыны мїжан вылѡ лубѡї кадѡ, мїжан странаын техника да економїка боксањ бѡрѡ колѡмныс пользукѡмѡн—сенї не-кушѡм сомњеннѡ ез вермы лѡны. Сы вѡсва, партїјалы воли бытѡ лѡѡ кучкыш-тавын, вѡтлыштны странаѡс, медым не колны кадсѡ, їспѡлзутны пыдѡсѡ-чыс передышкасѡ да вѡвжавны лѡсѡд-ны СССР-ын їндустріалїзацїјалы под-увсѡ, кодї лѡѡ подулѡн і сїјѡ вынлы. Партїјалѡн ез вѡв поѡанлуныс вїдчы-сшїтны да маневрїрујтны, і сылы воли бытѡ колѡ нуѡдны мыј поѡѡ јонжыка ѡдјас содтан полїтика.

Партїјалы воли бытѡ колѡ мыј поѡѡ регїд кадѡн пуктыны пом странаын дѡрјысан вын боксањ жѡбуллы. Ка-дыслѡн условїјасыс, капїталїстїческѡј

государствојаслѡн вооруженнѡ быдмѡ-мыс, разоруженнѡ нуѡдан їдеаллѡн нїнѡ-мѡ пѡрѡмыс, ставмувывса буржуазїја-лѡн СССР вылѡ лѡг куѡтѡмыс—ставыс тајѡ воли тојлалѡ партїјаѡс сы вылѡ, медым ѡдѡдны страналыс оборѡноспѡ-бностсѡ, дѡрјысны верманлуисѡ, не-завїсїмоостлыс подувсѡ јонмѡдан уж.

Но воли-ѡ партїјалѡн реалнѡј поѡан-луныс, медым нуѡдны мыј поѡѡ јонжы-ка ѡдјас содтан полїтикасѡ? да, воли. Сылѡн воли сїјѡ поѡанлуныс не сѡмын сы вѡсна, мыј сїјѡ аскадын вѡвјалїс кыпѡдны странаѡс воѡѡ ѡдїѡ муноѡм вы-лѡ, но медвоѡ сы вѡсна, мыј сїјѡ па-кыда выл строїтелство нуѡдан ужмын вермыс пыксыны важ лїбѡ вылмѡдѡм за-водјас да фабрикајас вылѡ, кодјасѡс воли освоїтѡма-нїн робѡчїјасѡн да їнженерно-технїческѡј персоналѡн да кодјас воли се-тѡны поѡанлуи сы вѡсна пѡртны олѡмѡ мыј поѡѡ јонжыка ѡдјас содтѡмѡн кып-тыны.

Со кушѡм под вылын быдмысны мї-жан выл строїтелствоѡн ѡдїѡ воѡѡ кыптѡмыс первој пјавїлеткаын, паокы-да строїтелство нуѡдѡмлѡн кыпыдлуи-ныс (пафѡс), геројјас да ударнїкјас выл строїтелствојас вылын, гырыс ѡд-јасѡн кыптѡмѡн ужѡсамыс, практикамс.

Поѡѡ-ѡ шуны, мыј мѡд пјавїлеткаын лѡѡ нуѡдны чїк ташѡм-жѡ, мыј поѡѡ јонжыка ѡдјас содтана полїтика?

Оз, оз поѡѡ тазі шуны.

Ѳвї-кѡ, пјавїлетка успешнѡја олѡмѡ пѡртѡмѡн мї-нїн нуѡдїм олѡмѡ кїзвыннас сылыс главнѡї мѡгсѡ—лѡсѡ-дїм подув выл, ѡнїја кадса технїкаѡн, промышленностлыс, транспортлыс, вїзму овмѡслы. Сулалѡ-ѡ та бѡрын кучкыш-тавын странаѡс? Гѡгѡрвоана, мыј талѡн ѡнї бытѡ колѡмыс абу-нїн.

Мѡд-кѡ, пјавїлетка успешнѡја олѡмѡ пѡртѡмѡн мї-нїн кыпѡдны колана вынаѡ страналыс дѡрјысан вын-сѡ. Сулалѡ-ѡ та бѡрын кучкыштавын да вѡтлыштны странаѡс? Гѡгѡрвоана, мыј талѡн ѡнї бытѡ колѡмыс абу-нїн.

Пјавїлетка успешнѡја олѡмѡ пѡртѡмѡн мї-нїн стрѡїтны дасјасѡн, ѡѡјасѡн выл гырыс заводјас да комбїнатјас, кодјасын выл сложнѡј технїка. Сїјѡ лѡѡ, мыј промышленнѡј продукцїја ѡбјомын мѡд пјавїлеткаѡ основнѡј рѡлыс лѡѡ-нїн не важ заводјаслѡн, кодјаслѡн тех-нїкамыс воли освоїтѡма-нїн да кыз воли первој пјавїлеткаын, а выл заводјас-

лөн, кодјаслөн техникаыс абу на освоитөма да кодбс ковмас освоитны. Но выл предпријаттөјас да выл техника освоитөм јонжыка сөкыд важ либө вылмөдөм заводјас да фабрикајас использујтөм дорыю, кодјаслөн техникаыс освоитөма-нын. Сы вылө колө унжык кад пуктыны, медым кыпөдны квалификациясө робочөјјаслыс да инженерно-техническөј персоналлыс, медым чөжны ужоам выл техникасө зоһнас использујтөм вылө. Абу-ө гөгөрвоана та бөрын, мыј ми көв и көсјим еөкө, ми ег вермө пөртны оломө мыј позо јонжыка өдјас содтан полөтика мөд вит воын, торја-нын мөд пјатиметка воэа кык-кујим вонас.

Со мыј вөсна ме мөвпала, мыј промышленност кыптөмлы мөд пјатиметка-ын мијан ковмас боетны ичөтжыка өдзөдөм өдјас.

Первој пјатиметка дырји промышленвөј продукциялөн шөркода быд во содөм вөли 22 прөцент. Ме думайта, мыј промышленвөј продукция куэа мөд пјатиметка кезлө мијанлы ковмас шөркода быд во содөм бостны 13-14 прөцент. Капиталистическөј странајаслы промышленвөј продукциялөн ташдөм өдјасөн содөм лоө лоны вермытөм идеалөн. I не сөмын ташдөм өдјасөн содөм—весег 5 прөцентөн шөркода быдво содөм налы өни лоны вермытөм идеал. Но-өд најө сы вылө и капиталистическөј странајас. Мөд делө—сөветскөј страна, сөветскөј өистемаа овмөсөн. Мијан овмөс өистемаөн мијанлы ем поэанлуи дај мијанлы колө оломө пөртны промышленвөј продукция куэа 13-14 прөцент быд воын содөм, кыз медицина пыдди.

Первој пјатиметка дырји ми кужим кытыртны ентуэазм, кыпыдлуи (пафс) выл строителство куэа да сјјөн верми перјыны решајушчөј успехјас. Тајө зев бур. Но өни тајө тырмчтөм-нин. Öни мијанлы колө та дорө содтыны ентуэазм да кыпыдлуи выл заводјас, выл техника освоитөм куэа, ужыыс производителност збылыю кыпөдөмөн, продукциялыс асөнсө збылыю чинтөмөн.

Таы өни главнөјыс. Öд сөмын тајө под вылын ми вермам шөдөдны шуам мөд пјатиметка мөд жывјас выл гырыс өдјасөн воэө четчыштөм, кыз строителствоын, сјз-жө и промышленвөј продукция содөмын.

Некымын кыв өдјас јывөыс, продукция содан быд вога прөцентјас јывөыс.

Мијан промышленникјас омөла ужалөны тајө вопрос вылас, А-өд тајө зев иһтереснөј вопрос. Мыј сјјө продукция содан прөцентыс и мыј быд содан прөцент сажө сажөчөма? Бостам пример пыдди 1925 во, овмөс зоһтан кад. Продукциялөн вогөгөрөа содөм секи вөли 66 прөч. Промышленностлөн валөвөј продукцияыс вөли 7.700 миллион шайт дон. 66 прөч. содөмыс абсолютнөј лыдпасјасөн вөли артавсө 3 миллиард шайт сажө. Сјзкө содөмлаөн быд прөцент секи вөли 43 млн. шайт.

Бостам 1928 во. Сјјө өегис содөмсө 26 пр., мөднөгөн-кө, пөшти кујим пөв ещажык прөч. лыднас 1925 во серви. Промышленностлөн валөвөј продукция секи вөли артавсө 15.500 млн. шайт дон. Став содөмыс во чөжнас лои, артавны-кө абсолютнөј лыдпасјасөн, 3.280 млн. шайт дон. Сјзкө, содөмлаөн быд прөч. вөли лоө 120 млн. шайт дон, либө пөшти кујим пөв ыжыджык 1925 во серви, кор мијан содөмыс вөли 66 прөч.

Бостам 1931 во. Сјјө өегис содөмсө 22 прөч., либө кујим пөв ещажык 1925 во серви. Промышленностлөн валөвөј продукцияыс вөли артавсө секи 30.800 млн. шайт дон. Став содөмыс, абсолютнөј лыдпасјасөн-кө артавны, вөли 5.600 млн. шайт сажө. Сјзкө, содөмлаөн быд прөцент ас пыщкас кутө 250 млн. шайт, мөднөгөн-кө квејт пөв унжык 1925 во серви, кор мијан содөмыс вөли 66 % и кык пөв унжык 1928 во серви, кор мијан содөмыс вөли 26 пр. сажө.

Мыј јылыс ставыс тајө вистадө?

Сы јылыс, мыј продукция содөмыс өдсө төдмалгөн оз поэ колчтыны содан прөцентыслыс общөј суммасө сөмын видлаөмөн—нөшта колө төдны, мыј сажалөма содан быд прөцент сажө да кушдөм общөј суммаыс вогөгөрөа продукция содөмлаөн. Ми, пример пыдди, 1933 во вылө бостам содөмсө 16 пр. мөд нөгөн-кө нөл пөв ещажык 1925 во серви. Но сјјө оз на вистав, мыј продукцияыслөн содөмыс тајө вонас лоө сјз-жө нөл пөв ещажык. Продукциялөн содөмыс 1925 воын, артавны-кө абсолютнөј лыдпасјасөн, вөли 3 миллиард сажө, быд прөцент вөли лоө 43 миллион шайт. Некушдөм основаннө абу сомневайтчыны сыын, мыј продук-

ијалон содѳмыс 1933 воын, 16 прѳч. нормаа содѳмѳн, абсолютивѳй лыдпасјасын лоѳ не ещажык 5 миллард шажтыс, либѳ мѳдногѳн-кѳ кык пѳв унжык 1925 во серви, а содѳмлаѳн быд прѳч. лоас ещавыло 320—340 миллиѳн шажтѳ, либѳ мѳдногѳн-кѳ ещавыло сѳзим шѳв унжык, ыжыджык сума 1925 во-

ын содѳм быд прѳцент серви.

Со кыѳи делѳыс бергѳдчѳ, јортјас, видлавны-кѳ вопрос ѳдјас да содан прѳцентјас јылыс.

Таѳ сулалѳ делѳыс промышленност куѳа витвоса план нѳл воѳн тыртѳм јылыс итѳгјаскѳд.

IV.

Вѳзму овмѳсын пјавѳлетка нѳл воѳн итѳгјас

Вуѳам вѳзму овмѳсын нѳл воѳн тыртѳм пјавѳлетка итѳгјасѳ.

Пјавѳлетка вѳзму овмѳсын ем коллективизацијалѳн пјавѳлетка. Мыјыс петѳс партија коллективизација нуѳдѳмын?

Партија петлис сыыс, мыј пролетариат диктатура јѳнмѳдѳмлы да социалистическѳй общество стрѳитѳмлы, индустриализација кынѳи, быт колѳ нѳшта вуѳны поснѳ ѳтка крестанскѳй овмѳсјассањ вылын техникаа, ѳнѳја кадѳа вѳзму машинајасѳн да тракторјасѳн вынмѳдѳм гырыс ѳтувја вѳзму овмѳсѳ, кодѳ лоѳ сѳвет властлы сѳктын ѳтнѳсѳн чорыд подулѳн.

Партија петлис сыыс, мыј коллективизацијатѳг мијан странаѳс оз поѳ петкѳдны социализмлы экономикаа подув стрѳитан паѳкыд туж вылѳ, оз поѳ мездыны уна миллиѳна ужалыс крестанаѳс гѳллуныс да лока олѳмыс.

Ленѳн шулис, мыј:

„Поснѳ овмѳсјасѳн нуждыс не петны“. (Ленѳн. Којмѳд изд., XXIV т. 540 л. б.). Ленѳн шулис, мыј:

„Ми-кѳ кутам пукавны важ моз поснѳ овмѳсјасын, кѳт ескѳ вѳлнѳй гражданајасѳн да вѳлнѳй му вылын, ѳткоѳ, воам вештыны поѳтѳм гѳбелѳ“. (Ленѳн. Којмѳд изд. XX т. 417 л. б.). Ленѳн шулис, мыј:

„Сѳмын ѳтувја, артельнѳй уж ѳтсѳгѳн поѳѳ петны сѳјѳ тупѳкыс, кытѳчѳ вѳтлис мијанѳ имѳриалистическѳй војна“. (Ленѳн. Којмѳд изд. XXIV т. 537 л. б.). Ленѳн шулис, мыј:

„Колѳ быт вуѳны гырыс, бур овмѳсјас ѳтувја ужѳ; сытѳг сѳјѳ кисѳѳмыс, вескыда пѳкѳ воѳм олѳмыс, куѳѳмын олѳ Россѳја, петны оз поѳ“. (Ленѳн. Којмѳд изд. XX т. 418 л. б.).

Таѳан Ленѳн воѳс ташѳм медыжыд выводјасѳ:

„Сѳмын секи, артмас-кѳ делѳ вылын крестаналы петкѳдлыны ѳтувја коллективнѳй, артельнѳй, товарѳщескѳй му ужалѳмыс выгѳдасѳ, сѳмын секи, артмас-кѳ крестанѳналы ѳтувја, артельнѳй овмѳсѳн ѳсавны, сѳмын секи аслас кѳын государственнѳй власт кутыс ребѳчѳй класс петкѳдлас крестанѳналы асыс вескыдлуныс, да збылыс чорыда кыскас ас дѳрѳс уна миллиѳна крестана массаѳс“. (Ленѳн. Којмѳд изд. XXIV т. 579-580 л. б.).

Ленѳн јорт тѳјѳ инѳдјассањ петѳс партија, вѳзму овмѳс коллективизирѳтан программа нуѳдѳмын, вѳзму овмѳс пјавѳлетка программа нуѳдѳмын.

Та вѳсна вѳзму овмѳс куѳа пјавѳлеткалѳн сулалѳ мог, мед ѳтувѳны разалѳм поснѳ ѳтка крестана овмѳсјасѳс, кодјас ез вермывны вѳдѳтчыны тракторѳн да ѳнѳја кадѳа машинајасѳн, гырыс ѳтувја овмѳсјасѳ, кодјаслы сѳтѳма вѳзму овмѳсса вылын техникаа ѳнѳја кадѳа ѳруѳдѳјас, а вѳдѳтлытѳм мујјасѳѳ вѳвѳтыны образѳѳвѳй государственнѳй овмѳсјасѳн, совхозјасѳн.

Вѳзму овмѳс куѳа пјавѳлеткалѳн сулалѳ сѳшѳм мог, мед СССР ѳс поснѳ крестана да бѳрѳ колѳм странаыс вѳчны гырыс вѳзму овмѳса, ѳтувја уж подув вылын котыртѳм да медѳа уна вузѳс продукция сѳтыс вѳзму овмѳса странаѳ.

Куѳѳм вершѳмјас боѳтѳс партија вѳзму овмѳсын нѳл воѳн тыртѳм пјавѳлетка программа нуѳдѳмын? Пѳртѳс-ѳ партија сѳјѳ программасѳ, али пазалис?

Партија боѳтѳс сѳјѳ, мыј кујѳм вѳса кадѳн кујѳс котыртны 200 сурѳ сајас ѳтувја овмѳсјас да 5 сурѳ гѳѳѳр ѳан

вобітан да скотвізан совхозјас, такөд өтшөщ бостіс 4 воін 21 міллон гектар мында көза площад павкөдөм.

Парвіја бостіс сіјө, мыј өні колхозјас өтувтөны-нын 60 прөцент сајас став крестана овмөссө, колхозјас кыын 70 пр. став крестана площадыс, коді петкөд-лө пјавілеткаөс кујим пөв содтөдөн тыртөм.

Парвіја бостіс сіјө, мыј өтка овмөс-јас кадө 500-600 міллон пуд вузөс наһ заготовітөм пыдді, өні сіјө вермө быд во заготовітны 1.200—1.400 міллон пуд наһ.

Парвіја бостіс сіјө, мыј кулачество-өс, кыз классөс, жүгөдөма, көз ескө абу-на зикөз помалөма, ужалыс крестанаөс мездөма кулак кабала улыс да експлоавірујтөмыс да лөбөдөма өіктын сөвет властлы чорыд економікаа база, өтувја овмөс база.

Парвіја бостіс сіјө, мыј СССР-өс посні крестана странаыс пөртөма-нын ставмувылын медеа гырыс візму ов-мөса странаө.

Тащөмөс візму овмөсын нол воін тыртөм пјавілеткалөн ітојасыс.

Асныд сеоса мөвпыштлөј: мыј сула-лө став тајөјас бөрын буржуазнөј пе-чаталөн коллективізація кіссөм да віз-ку овмөс куза пјавілетка пуктылтчөм јылыс сөрөмјасыс.

А кызі мунө делөыс капіталіст странајас візму овмөсын, кодјас вылө өні водіс зев чорыд візму овмөс крі-зис?

Со, быдөнлы төдса офіціалнөј лыд-пасјас:

Чінтөма көза площад медјона візму овмөса странајасын 8-10 прөч. вылө. Чінтөма хлопок куза САСШ-ын көза площад 15 прөч. мында, сахарнөј овек-ла куза Германіјаын да Чехо-слова-кіјаын—22-30 прөч. мында, шабді куза Лівтаын да Латвіјаын—25-30 прөч. мында.

Амерікаса візму овмөс департамен-төн јөзөдөм лыдпасјас өерві, САСШ-ын візму овмөс валөвөј продукція 11 міллард долларсаһ 1929 воын—уөі 5 міллард долларөз 1932 воын, сізкө, уөі 50 прөч. дорыс уна. Наһ куза сен-жө валөвөј продукціяыс уөі 1.388 міллон долларсаһ 1929 воын—391 міллон долларөз 1932 воын, лібө 68 прөцент дорыс унжык. Хлопок куза сен-жө уөі 1.384 міллон долларсаһ

1929 воын,—397 міллон долларөз 1932 воын, лібө уөі 70 прөцент дорыс уна.

Өз-өмөј виставны тајө фактјасыс віз-му овмөсын сөветскөј өіөтемалыс ка-піталістическөј сістема возын выгөда-сө? Өз-өмөј виставны тајө фактјасыс сы јылыс, мыј колхозјас емөс једіно-лічнөј да капіталістическөј овмөсјас до-рыс јон оласажык овмөсјас?

Шуөны, мыј колхозјасыд-пө да сов-хозасыд абу зик рентабельнөј овмөсјас, најө-пө нылалөны помтөм средствојас, мыј најөс-пө кутны абу некущөм выгө-да, мыј буржык-пө вөлі ражавны најөс, сөмын рентабельнөјжыјассө колөдөмөн. Но тазі вермасны шуны сөмын сіјө јөз, көдјас неиторсө оз гөгөрвоны народнөј овмөс вопросјсын, економіка вопрос-јасын. Кымынкө во сајын текстылөј предпріятвөјјас пыс жыныс унжык вөліны нерентабельнөјөс. Вөліны јорт-јас, кодјас вөлі щөктөны мјанөс туп-кыны сіјө предпріятвөјјассө. Мыј ескө лоі мјанкөд, кызім-кө мі секі налыс? Мі ескө вөчім вытї жыд мыз стра-на возын, робочөј класс возын, өд мі рөзөрітөм ескө сіјөн асыным быдмыс промышленностө. Кызі мі вөчім секі? Мі відчысім воыс неуна дыржык да вөчім сіјө, мыј став текстылөј промышленност лоі рентабельнөјөн. А Горкөј карса мјан автозавод? Од абу-жө-на өні зик рентабельнөј. Онө-ө щөк-төј тупкыны сіјөс? Лібө мјан сөд металлургіја, коді өні абу-жө на зик рен-табельнөј? Не тупкыны-ө сіјөс, јортјас? Тазікө візөдны рентабельност вылад, мјанлы колө вөлі кыпөдны помтөма про-мышленностлыс сөмын кымынкө жүкөд, кодјас сетөны медеа уна доход, прөмер пыдді, коңдітерскөј промышленност, наһ ізан промышленност, парфјумернөј, трикотажнөј, челафлы акаңјас вөчан промышленност да с. в. Ме, дерт, ог мун воча тајө промышленност жүкөд-јас кыпөдөмын. Весіг мөдарө, најөс колө кыпөдны, кызі најө сіз-жө коланаөс јөзлы. Но өві-кө, најө оз вермыны кы-павны оборудованнөтөг да ломтыоан-тортөг, кодөс сетө сөкыд індустріја. Мөд-кө, најөс оз поз бостны подулөн індустріалізаціялы. Со мыјын делөыс, јортјас.

Рентабельност вылө оз поз візөдны торгашескөја, өніја минутса кадсө сөмын арталөмөн. Рентабельностсө колө бостны став народнөј овмөс боксаһ, уна во

выло вождь вичодомон. Сомын тащома вичодом вермас допжавоыны збылыс леминскојон, збылыс маркоистскојон. Тащом вичодомыс быт коло лоны не сомын промышленност куза, а мошта јондыка на—совхозјас, колхозјас куза. Ти сомын мовпыштлој: кушомко кујим воон ми лосодим 200 сурс сајас колхозјас да 5 сурс гогор совхозјас, ми вочим зик вылгырыс предпријатвојас, кодјас лон вичму овмосын тодчанлуныс сещом жо, кушом тодчанлуныс фабриказаводјас лон промышленностын. Индој сещом странаос, код вермис лосодны кујим воон не 205 сурсгырыс выл овмосјас, а кот 25 сурс сещом предпријатвојас? Ти оно вермој индыны, од абу и ез волаы сещом странаыс. А ми вочим 205 сурс выл предпријатво вичму овмосын дај со, тыдало, емоо јенез улад сещом јоз, кодјас щоктоны, мед тајо предпријатвојасыс пырыо-пыр лоины рентабельнојос, а озко зик пыр лоны рентабельнојос, жүгодны да пазодны најос. Абуо-мој гогорвоана, мыј Герострат лон лаврјасыс оз сетны узны тајо странној дорыс локжык јозыслы?

Колхозјас да совхозјас нерентабельност јылыс сорытигон, ме нои ог косры шуны, мыј најо ставыс нерентабельнојос. Зик абу сиз. Быдон тодоны, мыј емнын они зевгырыс дохода уна колхозјас да совхозјас. Мијан емоонин сурсјасон колхозјас да дасјасон совхозјас, кодјас лон доходыс јона вылын роскод серти. Сижо колхозјасыс да совхозјасыс лонны партијалон опшысан торјон, совет властлон опшысан торјон. Колхозјасыс да совхозјасыс, серт, абу быдлаын откодос. Колхозјас да совхозјас пыис емосе важбо, вылјас дај зик вылыс чужыојас на. И најо нощта же боосна, овмос боксан абуна крепыдомоос. Најо олони котырчтом боксан крепыдомосе ылооса сы дыра гогоржо, мыј дыра олісны сизо мијан фабриказаводјас 1920-21 војасын. Гогорвоана, мыј најо озна верымы лоны унжыкыс рентабельнојос. Но мыј најо лосны рентабельнојос, сиз жо 2-3 воон, кызј лоины рентабельнојос мијан фабриказаводјас 1921 во борын, сени некушом ескытомлун оз вермы лоны. Не сетны налы отсог сы воосна, мыј најо онја минутын абу ставныс рентабельнојос—сижо лоо робочој класс да креванство возын зев ыжыд мыж во-

чом. Сомын ужалыс јозлоч вријас, контрреволюционерјас вермасны сувтодны вопрос колхозјас да совхозјас котом јылыс.

Вичму овмос куза пјатилетка олово портгон, партија нуодис колхоз течом ододом одјасон. Лучкио вочис партија ододом одон колхозјас течом нуодомон? Лучкиа, вескыда вочис, кот ежо тані воіны мыјко-мында увлекајтчомјас, Кулакос, кызј классос, быродан политика нуодны да кулак позјас бертыны бостомон, партија ез вермы сувтны туж шорас,—сылы коло воі нуодны помоз тајо ужос. Тајо—овитор. Модко, кор ем тракторјас да машинајас, они бокоанко, му выло отка собственности быродомон (му национализирјотом!) ползурчтомон, модарсанко, партијалон воі став верманлуныс мед колхоз течом нуны ыждодом одјасон. Дај збылыс сижо тајо ужын бостис зевгырыс вермомјас, од колхоз строитом куза пјатилеткалыс программасо лоі тыртома содтодон кујим пов.

Сизо лоо, мыј мијанлы коло і мод пјатилеткао нуны ододана ода колхозстроитан политика? Оз, оз сиз ло. Селосы сени, мыј ми СССР-са медгырыс рајонјасын колхозјас течомсо кызвынсо ештодимын. Сизко, вочим унжык нин, мыјда пожо воі видчысны. Дај не сомын колхозјас течом кызвынсо ештодим. Ми бостим сижос, мыј кызвын креставанслы колхоз лоі гогорвоана, кызј медеа скодитана овмос форма. Тајо зев ыжыд вермом, јортјас. Они абунын сени вопросыс, лоныо, не лоныо колхозјаслы,—тајо вопросыс портома оломас колхозјас дор. Колхозјасос закрепитома-нин, дај туж отка овмосо тупкома зикоз-нин. Они могыс сулало сыын, мед јонмодны колхозсо организација боксан, вотлыны сетныс вредительској элементјасос, бостны колхозјасос тодмалом, збыл большевистској кадрјас да вочны колхозјасос збылыс большевистскојон.

Таын они медыжыдыс.

Таји допжавоо вичму овмосын колвоон тыртот пјатилетка.

Робочөйјаслыс да крестаналыс материалнөй олас- огсө бурмөдөм куға пјатілетка нөл воөн ітојјас

Ме віталаі СССР-ын промышленноот-тын да візму овмөсын лоөм вермөјас жылы, промышленноот да візму овмөс быдмөм жылы. Кушөм резултатјас лоіны тајө вермөјасоан робочөйјаслыс да крестаналыс материалнөй оласногсө бурмөдөмын? Мыјын емөс медгырыс резултатјасыс промышленноотын да візму овмөсын боотөм вермөјасоан ужалыс јөзлыс материалнөй оласногсө вужоаныс бурмөдөмын?

Најө лоөны, медвоз, **ужтөмалөм бырөдөмын**, робочөйјас пөвсын аскіја лун вылө ескытөмөн віқөдөм бырөдөмын.

Најө лоөны, мөд-кө, пөшві став гөл крестанаөс колхозјасө котыртөм, сы под вылын крестаналыс кулак вылө да гөл вылө торјалөм ордөмын да такөд өтшөщ корысмөм да өвікөн мөдөс пөдтөм бырөдөмын.

Тајө—зев мжыд вермөм, јортјас, код жылыс оз вермы мөвпавны нөві буржуазнөй государство, көв сесоа мед сіјө вөлі медоа „демократическөй“ государствоөн.

Міјан, СССР-ын, робочөйјас важөн-нын вунөдісны ужтөмалөм жылыс. Во кујим сайын міјан вөлі мільон жынјөн гөгөр ужтөм робочөй. Со кык во-нын, кычї мї бырөдім ужтөмалөм. Робочөйјас удітісны-нын вунөдіны тајө каднас ужтөмалөм жылыс, сіјө лічкөм жылыс, сіјө повқөдлөм жылыс. Віқөдлөй-нө капіталіст странајас вылө, кушөм повқанаторјас вөчөны сені ужтөмалөм под вылын. Сіјө странајасын өні ем не еща 30-40 мільоныс ужтөм робочөйјас. Кушөм јөз најө? На жылыс шуөны, најө-пө „помасөм јөз“, најө быдлуи песөөны уж вөсна, корөөны уж, дасөбө боотны көв кушөм условіјө, но најөс оз боотны уж вылө, сы вөсна, мыј најө „лішнөй“ јөз. Од тајө сіјө кадө, кор зев уна төвар да прөдукта шыб-лассө судбаөн балујтөдан капрізјас, капіталіст да помещік піјанјас вөсна, ужтөмјаслыс оз сетны сојны, сы вөсна, мыј налы нінөмөн мынтыоны сојаныс, најөс вөглөны оланіныс сы вөсна, мыј валөн нінөмөн мынтыоны патерасыс.

Мыјөн да көні најө олоны? Најө олоны барскөй пызан вылыс шыбласјасөн, помөй дозјасыс сојан корөмөн, кытыс најө ачөны сісмөм сојан коласјас, олоны најө гырыс карса трушобаясын, а медрасө кар сјас термасөм пырыс пөвјасыс, јашкјасыс да көрқинаыс лепітыштөм чөмјасын. Но тајө абу-на ставыс. Ужтөмалөмыс страдајтөны не сөмын ужтөмјас. Сы помыс шөщ страдајтөны уна робочөйјасыс. Страдајтөны сы вөсна, мыј вывті уна ужтөмјас вөсна воштөны надејасө проівводство вылас, воштөны надејасө аскіја лун вылө. Талуи најө ужалөны предпріјатө вылын, но најө оз төдны, веоскалөны-ө аскі уж вылө, он-ө аскі асыв төдмав, мыј ыстөмаө-нын уж вылыс.

Өві ыжыд вермөм нөл воөн тыртөм пјатілеткалөн сені, мыј мї бырөдім ужтөмалөм да мездім СССР-са робочөйјасөс сіјө повқанторјасыс.

Сіјө-жө колө шуны крестана жылыс. Најө січ-жө вунөдісны крестаналыс кулак да гөл вылө раслоітчөм, кулакөн гөлөс експлоавірујтөм, рөзөрітчөм жылыс, коді вөлі быд во вөтлө јөзө со сурсјасөн да мільонјасөн гөл крестанаөс. Во 3-4 сайын міјан вөліны крестана пөвсын гөла олыөјас 30 прыс не еща став крестана пыс. Тајө лоөдас мільон мөрт дорыс унжык. А важөн, Октабра революціјаөз, гөла олыөјаслөн лыд вөлі не ешажык 60 прөчентыс став крестана дінын. Мыј лоөны гөла олыөјасыс? Сіјө—сөщөм јөз, кодјаслөн ез сузөвыс овмөсас, лібө көјдысыс, лібө вөлыс, лібө візму ужалаи көлујыс, лібө ез сузөвыс өтпырјө тајө ставыс. Гөла олыөјас—сіјө сөщөм јөз, кодјас овлісны шыг сорөн да, кычї правілө, вөліны кулак кабала улын, а важса кадө—і кулак, і помещік кабала улын. Қік-на неважөн мільонөн жынјөн гөгөр, лібө ставнас кык мільон гөла олыөјас мөдөдчавлісны быд во зароботка вылө лунвыс, војвыс Кавказө да Украинаө, кулаклы казакавын, а нөшта возжыккө—кулаклы дај помещік-лы. Нөшта унжыкөн најө быд во во-лісны завод өчөсјас дорө, содтылісны

ужтөмжаслыы радсө. Дај не сөмын гөла олыөјас вөліны таштөм лок оломын. Не ешдажык жын шөркода олыөыс вөліны сештөм-жө нурдаын да омөл оломын, кушөмын оваисны гөла олыө-јас. Ставсө та јылыө удітісны-нын ву-нөдны крөствана.

Мыј сетіс пјавілетка гөла крөстваналы да жебжык шөркода крөстваналы? Сіјө орөдіс да жүгөдіс кулачествоөс, кызі классөс, мездіс гөла олыөјасөс да не еша жыны с шөркода олыөөс кулак каба-ла улыө. Сіјө кыскіс најөс колхозө да лөбөдіс зумыд оласног. Сіјө тајөн бы-рөдіс крөстванство пышкын расслојеннө —эксплоататор-кулак да експлоатіруј-төмө—гөла олыө вылө јукоөм. Сіјө кыпөдіс гөла олыөөс да жебжык шөркода олыөөс колхозын тырмана олыө мортө, сіјөн бырөдіс крөстванство-лыө гөлмөм да рөзөрітчөм.

Өні міјан абуөс-нын сештөм торјасыд, мед мільон лыда крөствана мөдөдчісны ылі местајасө заробатка корсны. Сы мөгыө, мед кыскыны крөстванінөс уж вылө кытчөкө аслас колхозыөс ортсө, өні колө вөчны колхозыөскөд договөр да нөшта сетны колхозныкыслы көрт-туј вывса рөскодјас. Өні абу-нын се-штөм торјыс, мед мільонјасөн крөствана рөзөрітчісны да нїртісны фабрік-завод-јаслыө порөгсө. Таштөм делөмс вөвлі, но важөн-нын іскөвтіс. Өні крөстван—ембура көзайн, колхозаса шлен, аслас кі улын сылөн тракторыд, візму ужа-лан машинајас, көјдыс фондыд, запас-нөј фондыд, с. в.

Рөбөчөјјаслыө да крөстваналыө мате-ріалнөј оласногсө бурмөдөмын тајө мед ыжыд вермөмјас подылыын міјан бөстөма медвозза пјавілеткаө:

а) өкыд промышленностин 1928 во серві рөбөчөј да служашчөј лыд соді кык пөв, лібө пјавілеткаөс тыртөма содтөдөн 57 прөч. вылө;

б) народнөј доход быдмөм,—сіз-кө, рөбөчөјјаслөн да крөстваналөн доход быдмөм,—коді кајіс 1932 воын 45,1 мільард шайтөз, сетө содөм 1928 во серві 85 прөч. вылө;

в) өкыд промышленностин рөбө-чөјјаслөн да служашчөјјаслөн 1928 во серві шөркоө уждон 67 прөч. вылө содөм, лібө пјавілеткаөс 18 прөч. вылө содтөдөн тыртөма.

г) социалнөј страхованнө фонд 1928 во серві 292 прөчент вылө содөм

(4.120 млн. шайт 1932 воын—1.050 млн. шайт вөстө 1928 воын), коді сетө вөтвөса план 111 прөчент вылө сод-төдөн тыртөм;

д) өтувја сојөм-јуөм быдмөм, сетчө промышленностин медгырыс јукөнса 70 прөч. рөбөчөјсө кыскөм—петкөдлө вөт-вөса планөс квајт пөв содтөдөн тыртөм.

Ферт, мі егө-на воөј сыөз, мед тыр-мымөн мөгмөдны маверіалнөј корөм-јассө рөбөчөјјаслыө да крөстваналыө. Өдвакө-на мі воам сетчөз матыса во-јасө, но мі төдөмыс бөстім сіјөс, мыј рөбөчөјјаслөн да крөстваналөн материал-нөј оласногыс воыс-воө бурмө. Тын вермасны не ескыны сөмын совет-властлөн заклатөј врагјас, лібө буржу-азнөј печатса торја прөставітелјас, сы пышкыс шөщ сіјө печатса Мөскуаын олыө корреспондентјаслөн өві јукөдыс, кодјас гөгөрвоөны јөз економіка јылыө да ужалыө јөз оласног јылыө өдвакө унжык сы дорыө. кызі, шуам, абіөөін-са корөл төдө вышчөј математіка.

А кушөм делөыс капіталіст странаса рөбөчөјјас да крөствана оласногын?

Со офіціалнөј петкөдјас.

Пөмтөг јона соді уждөмјаслөн лыд капіталіст странајасын. САСШ-ын офіціалнөј петкөдјас серві сөмын обра-батывајущөј промышленностин рөбөчөј лыд чіні 8,5 мільонсаң 1928 воын, 5,5 мільонөз 1932 воын, а амерікаса федерация ја тpyда лыдпасјас серві, САСШ-ын став промышленностин уждөм-јаслөн лыд воө 1932 во помын 11 мільон мортөз. Англіяын уждөмјаслөн лыд соді офіціалнөј петкөдласјас серві, 1.290 сурссаң 1928 воын,—2,8 міль-онөз 1932 воын. Германіяын офіці-алнөј лыдпасјас серві уждөмјаслөн лыд соді 1.376 сурссаң 1928 воын—5,5 мільонөз 1932 воын. Таштөм-жө сер-пас тыдалө став капіталіст странајас-сыө, но офіціалнөј статісвікаыд, кыч правілө, чінтөмөн петкөдлө уждөмалыө лыдсө, кодјаслөн капіталіст странајасын лыдыс кајө 35-40 мільон мортөз.

Пыр воөз чінгысөө уждон. Офіціал-нөј лыдпасјас серві шөркоө төлыөса уждон чінтөма САСШ-ын 1928 во серві 35 прөчент вылө, Англіяын сіјө-жө кадө—15 прөч., а Германіяын—весіг 50 прөч. Амерікаса федерация тpyда артадөм серві, уждон чінтөм помыс амерікаса рөбөчөјјас воштісны 1930-31 воын 35 мільард доллар.

Төдчымөн чинтөма Германијаын да Англијаын сизі-нын зев ичот страхујтан фондјас робочөјјаслаы. САСШ-ын да Францијаын зик абу, либө пөшгө абу, жөт ескө кушөмкө сикаса робочөјјасос страхујтөм, мыј вөсна патератөм робочөјјаслөн лыдыс да беспризоряөй челааглөн лыдыс содө зер бөрын шак моз, медеа-нын САСШ-ын.

Абу буржык олөмыс капиталист странајасын крестаналөн, көні виңму овмөс кризис вужоаныс кистө крестана овмөс-јасос да вөтлө рөзөритчөм крестанасө да фермерјас миллионјасөн јөзө.

Тащөмөс итогјасыс ужалыс јөзлаы материалнөй оласногсө бурмөдөмын СССР-ын нол воөн тыртөм пјавилетка-лөн.

VI.

Пјатилетка нол воөн итогјас кар да сикт костын төвар бергөдчөм куза

Вужам өні пјавилетка нол воөн итог-јас динө кар да сикт костын төвар бер-гөдчөм содөм куза.

Промышленнөй продукциялөн да виңму овмөслөн зев јона быдмөмыс, вузөс продукциялөн содөмыс кызи промыш-ленностын, сиз-жө виңму овмөсын, мед бөрын, робочөлөн да крестаналөн корөмјас содөмыс,—ставыс тајө ез вер-мы не вајны, і збылыс вајөдис, кар да сикт костын төварбергөдчөм пакалөмө да јонмөдө.

Кар да сикт костын производственнөй јитөд—ем јитөдлөн медыжыд форма. Но производственнөй јитөд өтнасон абу тырмана. Сижө колө содтыны вузасан јитөдөн, сы вылө, медем сикт да кар костын јитөдыс лоис топыдөн да торјав-лытөмөн. Сижөс позө лөсөдны сөмын сөветскөй вузасөм паскөдөмөн. Ез ескө вөв вескыд мөвпалөм, мыј сөветскөй вузасөм позө макөдны кушөмкө өти виңөд, шуам, кооперацја пыр. Сөветскөй вузасөм паскөдөм вылө колө бостны став виңсө, і кооперацівнөй сев, і госу-дарственнөй вузасан сет, і колхознөй вузасөм.

Өткымын јортјас мөвпалөны, мыј сөветскөй вузасөм паскөдөм, торја-нын колхознөй вузасөм паскөдөм, ем возза кадса непө бергөдчөм. Тајө некушөм ногөн абу вескыд.

Сөветскөй вузасөм костын, сы пыш-кын і колхознөй вузасөм костын да возза кадса непө вузасөм костын ем вужоаныс торјалөм. Непө медвозза ка-дын ми лезим капитализм ловзыштөм, лезлим частнөй төварбергөдчөм, лезлим „ужалөм“ частнөй төргөвечјаслы, капи-талистјаслы, спекулантјаслы. Сижө вөли еща-ө, уна ө свободнөй вузасөм, коді

топөдчис сөмын госуларствоөн регулі-рујтөмөн. Секі частно капиталистическөй сектор странаын төварбергөдчөмын вө-лі бостө вельжыд места. Ме ог-нын вистав сы јылыс, мыј секі ез вөв ми-јан ни тащөм кыпалөм промышленноот, кызи өні, ни колхозјас, ни совхозјас, кодјас ужалөны план севгө да сетөны госуларстволы виңму овмөс прөдуктаыс да карса изделлөјасыс гырыс резерв-јас.

Позө-ө шуны, мыј мијан өні сещөм-жө олөмыс? Серт, оз позө тајөс шуны.

Өти-кө, сөветскөй вузасөм оз позө пуктыны ортчөн непө медвозза кадса вузасөмкөд, көт і госуларствоөн регу-лірујтана вузасөмкөд. Непө медвозза кадса вузасөм-кө лезлис капитализмыс ловзыштөм да төварбергөдчөмын частно-капиталистическөй секторлыс ужалөм, сөветскөй вузасөм петө өвикө і мөдсө бөкө вештөмөн. Мыј сижө сөветскөй ву-засөмыс? Сөветскөй вузасөм ем посні дај гырыс капиталистјастөг вузасөм, посні дај гырыс спекулантјастөг вуза-сөм. Тајө аслыс сама вузасөм, кодөс ез төдлы өнөз історја да кодөс нуө-дам сөмын ми, большевикјас, сөветскөй кыптөм условјөјасын.

Мөд-кө, мијан өні ем јона паскалөм госуларственнөй промышленноот, кол-хозјаслөн да совхозјаслөн быдса сөстема, кодјас сетөны госуларстволы виңму овмөс да промышленнөй төварјасөн ыжыд резервјас сөветскөй вузасөм пас-көдөм вылө. Тајө ез вөв дај ез вермы лоны непө медвозза кадса условјөјасын.

Көјмөд-кө, ми вөчим сижөс, мыј төвар бергөдчөмыс бөрја кадө зикөз вөтлим част-нөй төргөвечјасөс, купечјасөс, быдоама

VII.

Пјатилетка нол воін ітогјас враждебној классјас колјасјаскөд тышқасөмын

Промышленноотын, візму овмөсын да вузаобмын вітвоаа план тыртөмөн мі выноөдім социализмыо принципјас народној овмөс став јукөнјасас, вөтләм сетмо капиталістическөј элементјасөс.

Мыјө колө вөлі вәјөдны капиталістическөј элементјас вылө віқөдөмсө да мыјө збыльылө вәјөдіс?

Сіјө вәјөдіс сетчө, мыј туж вылыө лөі пуктылтөма кулыө классјасмыо медбөрја колјасјасө: промышленнікјасөс да налыө чөладсө, төргөвөчјасөс да на бөрөсә вөтчыөјасөс, вәж дворанаөс да попјасөс, кулакјасөс да подкулачнікјасөс, вөвлөм жежыд офицерјасөс да урафнікјасөс, вөвлөм пөлицөјскөјјасөс да жандармјасөс, быд өікас буржуазној, шөвінізм сама, інтеллігентјасөс да ставөікас аңвісөветскөј элементјасөс.

Туж вывоыс пуктылтөмла да став СССР паста разөдчөмөн тајө вөвлөм јөзјасыд оујөдчалісны міјан заводјасө да фабрікјасө, міјан учрежденнојјасө да вузаан организацијјасө, көрттујса да ватујса транспортө, медөа-нын колхозјасө да совхозјасө. Сујөдчалісны дај зөбөісны, „робочөј“ да „крестьянин“ нимјас пөстәлөмөн, өткымынјас вөөіг партіјәә оујөісны.

Мыјөн најө сетчө воісны? Сөрт, сөвет власт вылө лөг кутөмөн, выльнога овмөс, оланног да култура вылө лөкыө лөгкутөмөн.

Мунны сөвет власт вылө вөөкыд атакаөн тајө господајасыдлөн выныс абу-нын. Најө да налөн классјасыс уна пөв-нын нуөдлісны сөщөм атакајастө, но најөөс вөлі жуғөдөма дај разіпөлалөма. Сы вөсна зік өві вөчәнтөр налы колө — сіјө пакөвөтны да вредітны робочөј-јасы, колхознікјасы, сөвет властлы, партіјәлы. І најө пакөвөтөны, кызі сөмын вермөны, гусөнікөн ужалөмөн. Сотәлөны складјас да жуғөдалөны машинајас. Көтыртөны саботаж. Көтыртөны вредітан уж колхозјасын, совхозја-сын, і секі-жө на пыщкыө өткымынјас, көні өмөө вөөіг кущөм оурө профессор-јас, вредітан ужбөроаыс вөтчөмөн воө-ны сетчөз, мыј колхозјасын да совхоз-јасын скөт пөвсө пакөдөны чума, өі-

бырса јазва, отсалөны вөвјас пөвсө пакөдөны менінгіт да с. в.

Но главнөјыс абу тавн. Тајө вөвлөм јөз „ужалөмыдлөн“ главнөјыс лөө сы-ын, мыј најө көтыртөны государствен-ној өмбур, кооперативној өмбур, колхоз-ној собственност паскыда гусавлөм-тар-гајтөм. Гусавлөм да таргајтөм фабрік-заводјасын, гусавлөм, таргајтөм көртту-вывса грузјас, складјасын да вузаан предпріјатіөјасын гусавлөм-таргајтөм — і медөа-нын совхозјасын да колхозјасын гусавлөм-таргајтөм — со кущөм і медөа-ыжыд „ужалан“ формыс тајө вөвлөм јөзыдлөн. Најө кыз быгөтө классөвөј нырїснас казәлөны, мыј сөветскөј өв-мөслөн подулыс лөө өтувја (өбщөствен-ној) собственност, і мыј щук тајө подувсө колө шатәдөдыны, медым пакөвөтны сөвет властлы, — і најө збы-лыө злөны өтувја собственност шат-әдөдыны паскыда гусавлөм-таргајтөм көтыртөмөн.

Гусавлөм көтыртөм могыө најө бөө-төны колхознікјасымыо — төрытја јөдөно-лічнікјасымыо, колхозса тәлуња шөсә-јасымыо — частнособственніческөј кол-јасјасө. Тіјанлы, кызі маркөістјасы, колө-төдны, мыј мөртјаслөн вөжөрыс ас быд-мөмнас колчө асланыс өлөмөыс. Ов-мөс (положение) сөртөыс колхознікја-сыд абу-нын өтка олыөјас, коллективіст-јас-нын, но налөн вөжөрыс вөк-на вәж-ыс, частнособственніческөј. І експло-ататорјас класс пөвстса јөз колјасјасыд, вөвлөмјасыд бөөтөны колхознікјасымыо частнособственніческөј прывычкајасө, медым кыпөдны, көтыртны өтувја өм-бур гусавлөм вылө да сіқөн шатөвты сөвет стројлыө подувсө — өтувја соб-ственност.

Вөлунаөн міјан јөртјас пөвсыө небыд-өөлөмөн віқөдөны тащөм тор вылас, өз гөгөрвоны лөклунсө гусавлөмысымыо да таргајтөмысымыо. Најө, сінтөмјас моз, мунөмы тајө фактјасөыс бөкті, чајтөмн, мыј „сені нінөм абу торјамс“. Но најө, тајө јөртјасыд, пыдыөан өвлөдөны. Мі-јан стројлөн подулыс өтувја собствен-ност, сіз-жө кызі капиталізмөн поду-лыс — частној собственност. Капіта-

најо кутасны вужны ѓы ног уласобм-
сан мѓд ног уласобмѓ, жоужыка да
скѓрыежык уласобмѓ, кутасны апелі-
руйтны бѓрынжык колѓм јѓзлы да ку-
тасны мобілізутны најѓс сѓвет властлы
паныд. Абу сещѓм пакѓст да клевета,
кодѓс ескѓ вѓвлѓм јѓзыд ез кыпѓдны
сѓвет власт вылѓ, да медым ескѓ сы
гѓгѓр ез зіллыны мобілізутны бѓрын
кыссые элементјасѓс. Тајѓ подув вы-
лад вермасны ловчыны да вѓрчыны
жугѓдлѓм группјас важ контрреволюці-
оннѓ партіјјаслѓн: есерјаслѓн, менше-

вікјаслѓн, центрса да окраінаса буржу-
азнѓ націоналістјаслѓн, вермасны лов-
чыны, вѓрчыны контрреволюціоннѓ оп-
позиціоннѓ элементјас троцкістјасыѓ
да вескыдывыв кежыюјасыѓ. Сіјѓ, ѓерт,
абу повчана. Но тајѓс ставсѓ колѓ кут-
ны тѓдвылын, кѓсјам-кѓ мѓ сещѓм эле-
ментјасыскѓд ештѓдчыны ѓѓјѓ да тор-
ја жертвајастѓг.

Со мыј вѓсна революціоннѓ оуслу-
ныд лѓ бурещ сещѓм качествоѓн, ко-
дѓ торја-нын јона ѓні колѓ болшевік-
јаслы.

VIII.

Общѓй выводјас

Ташѓмѓс медыжыд ітогјасыс про-
мышленности да візму овмѓсын віт-
воса план олѓмѓ пѓртѓмын, ужалыс
јѓзлыс оласногѓ бурмѓдѓмын да тѓвар
бергѓдѓм паскѓдѓмын, сѓвет властѓс
јѓнмѓдѓмын да бырыѓ классјас ко-
ласјаскѓд да сіјѓ пережиткајаскѓд клас-
сѓвѓј коѓ паскѓдѓмын.

Ташѓмѓс вермѓмјасыс сѓвет власт-
лѓн бѓрја нѓл воѓ.

Вѓлі ескѓ ѓшыбкаѓн мѓвпалѓм,
кутѓм-кѓ чайтны тајѓ вермѓмјас сертѓйс,
мыј мѓјан гѓгѓрбок зев бур. ѓерт, мѓјан
абу-на гѓгѓрбок бур. Тырмытѓм торјас
да ѓшыбкајас мѓјан ужн емѓс тырмы-
мѓн. Безхоѓјственност да тѓлктѓг ужа-
лѓм овлѓ-на мѓјан уж практыкаын. Ме,
жалызза ескѓ-да, ог вермы ѓні сувтлы-
ны ѓшыбкајас да тырмытѓмторјас вылас
сы вѓсна, мыј сетѓм ітогѓвѓј докладыс
оз лез меным паскѓдчыны, но ѓелѓыс
ѓні абу сені. ѓелѓыс сыын, мыј кѓч
ескѓ вѓліны тырмытѓмторјас да ѓшыб-
кајас, кодјасыѓ ѓекѓд мѓјан піыѓ оз
суосы, мѓ перјѓм сещѓм гырыѓ вермѓм-
јас, кодјас нѓшкоѓалѓны став мѓр паста
робочѓј классѓс, мѓ бѓстѓм сещѓм вер-
мѓмјас, кодјаслѓн значеннѓыс збылыѓ
воємірно-історіческѓј.

Мыј верміс отсавны і збылысѓ мыј
отсаліс сені, мыј, кѓч ескѓ вѓліны
тырмытѓмторјас да ѓшыбкајас, партіја
век-жѓ перјѓс зев гырыѓ вермѓмјас нѓл
воѓн вітвоса план тыртѓмын?

Кѓні сіјѓ медыжыд вынјасыс, кодјас
ѓстисны мѓјанам тајѓ історіческѓј вер-
мѓмјасѓс, ынѓм вылѓ віѓѓдѓтѓг?

Тані, медѓа воз, робочѓј да колхоѓ-

нѓкјас мѓллоннѓј массалѓн актѓвностис
да самоотверженностис, ентузіазмыс да
воѓмѓстѓчымыс, кодјас інженерно-техні-
ческѓј вынјаскѓд ѓтвылыс кыпѓдісны
вѓвлѓйтѓм вын соціалістѓческѓј ѓрдѓм-
сѓм да ударничество паскѓдѓмын. Оѓ
вермы лоны некущѓм ескытѓмлуи, мыј
тајѓс кыпѓдтѓг мѓ ескѓ егѓ вермѓј воѓд-
чыны ассыным мѓгнымѓс нуѓдѓмын,
егѓ ескѓ вермѓј мушны возѓ весіг ѓні
восков.

Тајѓ, мѓд-кѓ, партіјаѓн да правѓтел-
ствоѓн чорыда вескѓдлѓм, массаѓс во-
ѓѓ вылѓ мунны чуксалѓм да быд ѓікас
і быдсама ѓѓкыдторјасѓс аслас туј
вылыѓ венѓм.

Тајѓ, медбѓрын-кѓ, сѓветскѓј сіѓстема
овмѓслѓн торја тѓдчаныс да преиму-
ществоыс, кодѓ віѓѓ ас пыщкас быд
ѓікас ѓѓкыдторјас венѓмын вѓвлѓйтѓм
поѓѓмлуијас.

Ташѓмѓс медыжыд кујѓм выныс, код-
јас сетисны СССР-лы історіческѓј вер-
мѓмјас.

Общѓй выводјас:

1. Пјавілеткалѓн ітогјасыс жугѓдісны
буржуазнѓј да соціал-демократіческѓј
ѓејательјасыс вісталѓмѓс сы јылыѓ, мыј
вітвоса план ем „фантазіја“, „сѓрѓм“,
олѓмѓ пѓртны вермытѓм кѓсјантор. Пјаві-
леткалѓн ітогјасыс петкѓдісны, мыј
вітвоса план тыртѓма-ніп.

2. Пјавілеткалѓн ітогјасыс жугѓдісны
буржуазіјалыс тѓдса „символ верасѓ“
сы јылыс, мыј робочѓј класс оз вермы
течны выльтѓр, мыј сіјѓ сѓмын вермѓ
кіѓтны важсѓ. Пјавілеткалѓн ітогјасыс
петкѓдісны, мыј робочѓј класс вермѓ

Течны выль олѳм сещѳм-жѳ буря, кудѳм буря вермѳ жугѳдны важсѳ.

3. Пјавѳлеткалѳн итѳгјасыс жугѳдѳсны социал-демократјаслыѳ течѳссѳ сы јылыѳ, мыј оз поѳ стрѳйтны социализм тѳрјѳн бѳстѳм ѳѳи странаын. Пјавѳлеткалѳн итѳгјасыс петкѳдѳлісны, мыј ѳк иѳчана ѳѳи странаын течны социалистическѳј общество, ѳд экономическѳј фундаментсѳ сещѳм обществолы СССР-ын течѳма-ын.

4. Пјавѳлеткалѳн итѳгјасыс путкылтисны буржуазнѳј экономистјаслыѳ вѳставлѳмсѳ, мыј капитализм сѳстема овмѳс лѳб медбур сѳстемаѳн, мыј мукѳд сѳкас сѳстема овмѳс абу зумыд, оз вермы ѳетны экзамен экономика кыпѳдан сѳкыдторјас воѳын. Пјавѳлеткалѳн итѳг-

јасыс петкѳдѳлісны, мыј капитализм сѳстема овмѳс абу зумыд да абу смылѳн быдман выныс, мыј сѳјѳ ештѳдѳ-ын асоыс немсѳ да быѳ лѳб асоыс местасѳ ѳетны мѳд, вылынжык, сѳветскѳј, социалистическѳј сѳстема овмѳссы, мыј ѳк ѳѳи овмѳс сѳстемаѳн, кодѳ оз пов криѳисјасыс да вермѳ венны сѳкыдторјас, кодѳс капитализм венны оз вермы, — лѳб сѳветскѳј овмѳс сѳстема.

5. Медбѳрын пјавѳлеткалѳн итѳгјасыс петкѳдѳлісны, мыј парѳја некѳдѳн вермывтѳм вын, тѳдѳ-кѳ сѳјѳ, кытѳ нуны делѳсѳ да оз-кѳ пов сѳкыдторјасыѳ.

(Ыжыд шыа, дыр дугдывтѳм, овацѳјаѳ вужѳмѳн, аплодѳсментјас; зал сувтѳмѳн чѳлѳмалѳ Сталин јортѳс).

ӨЗЖАЛАН ҢІМ

Көт војвылао мун,—
 Көн вожыныс—лун,
 Көн вожыныс—вој,
 Көн көчыдыс збој,—
 Жар шонді моз сені,
 Лым шебраса чумјасын,
 Вој војтырлөн думјасын,
 Пыр өзжалә дона ким—

Ленін

Көт лунвылао мун,—
 Көн шымыртө жар,
 Көн потлаәб му,
 Көн капітаал-сар
 Вир пычкө лок немын,—

Сен чуксалао рабјасәс,
 Мед шыбытны врагјасәс,
 Жар шонді моз өзжан ким—

Ленін

Көт асылә мун,
 Көт рытыввыв пыр,—
 Көн вермасан шум,
 Көн турмајас тыр,—

Жар шонді моз сені,
 Сәд камера өмөсын,
 Быд вермамы өблөмын,
 Пыр өзжалә дона ким—

Ленін

Көт Шөрмуө сувт,—
 Көн горш пон оз увт,
 Көн перјома мез,
 Көн оломыс сә,—

Быд удамыс вемын,
 Ударникјас вериөмын,
 Победајас перјомын,
 Пыр өзжалә дона ким—

Ленін

Кор јіркнитас гым—
 Кым мір костын кос,—
 Враг смертыс оз мын,
 Оз ловјөн бөр кос!—
 Сек, медбөрја вевми,
 Пыр мијанәс веоқдлас,
 Победа туй петқдлас
 Гөрд знамјанын өзжан ким—

Ленін

ПАРТЫЛЕТ № 224332

Став мірсө гурјоны работјаслөн кјас,
 Став мусө гудјовы,—но колантор оз шед.
 —Мем вјостав, партија! Вај, вјостав, мыј те
 морзан?

І шоган гөлөс меным шуис:
 —Партбилет.

Ҷик өви—ичөвик... а дојдјс меным өблөм.
 І өблөм здрөгмуни... здук кыв шуны ез сет...
 Од сөмын төрыт менам кыын сјө вәлі.
 Но өмерт-тај косыштис—і уоі партбилет.

—Еј, пролетарјјас! Вај, јіркны боотчөј воцтү!
 да кың-нө сјз,—мыј сјө збылыө өні шој..
 Ҷик өви... ичөвик билет ми сөмын воштүм,—
 А мијан партијамы восоис ыжыд дој.

Ме кыла партијалыө вывти ыжыд дојсө,
 Но менам кыын нөшта чорзис вынјөр-пас*
 —Еј, кылаан, партија! Теныд! Тед ме горзал
 Пөс чолом ыстө тед работјјаслөн класс.

Мед дојмө өблөмным... Но шоглунсө ми вермам
 Тед отсөг ыстамөј миллионјасмыс јон гы.
 Збој коө нуас најөс знамја Коминтервалөв,
 Мед тыртны партијамы лоөм жужыд ры**).

Ме—Сөвет странамы. Медвоз радас пета.
 —Еј, кылаан, партија!.. Ме көсјөм сета тед:
 Гоз-мөд төлыс мыстү со сурс партбилетөи
 Ми вежам...—вежам воштөм леминскөј билет

Коміодіс Выл Паш

1924 в.

*) Мускулјас

**) Гуран, провал.

Ме бергöдчи і аджі Владімір Іллічос муö уөбөмөн. Ме шыбытчи сы дорö. Тајö пöраö уна јөба завод дор рекмис і лыјыс нывбаба зөбөс јөз чуқоркөд.

Ме матыотчи Владімір Ілліч дорö. Сувті пізöсчак выlö да летчышті сылаң. Вөжөрсö сіјö абу-на вöлі воштöма да јуаліс:

— Кутінныд сіјөс, алі ен?

Сіјö навернө чајтіс, мыј сылы лыјіс мужік морт.

Гöлөсыс Владімір Іллічлөн јона вежөс, кутіс каркөдны. Ме шуі сылы:

Чөв ов, ен сорніт, төд сөкыд...

Сіјö кадö лепта јурөс да аджа: мастерскöјоан котөртö кушöмкө шенчана, повчөм, матроскöј картуза морт, шујга кінас öвтчö, а вежыдсö кутö чөптас да локтö вежыда Владімір Ілліч выlö.

Мөным сылөн фігураыс ставнас кажитіс пөдөарівельнөјөв. Ме ас сажö тупкі Владімір Іллічос, торјөн-нін јурсö, пöшти воді сы выла да мыј вынөсым горөпті:

— Сувт!— да лөбөді сылаң револьвер. Сіјö котөрөн пыр локтö мілаң. Ме секі көшта горөді:

— Сувт, лыјал...

Сіјö некымын вөкөв-на ез во Владімір Ілліч дорөз, öдјö шујгавы бергöдчис да котөрөн шыбытчіс ывлаө, петан öжөс доралаң пышјыны, кісö чөпыс кыскывтөг. Сіјö-жө кадö бөрсөң котөртö гораіг тырјі кушöмкө нывбаба:

— Мыј те вөчан? Ен лыј?...

Сіјö навернө чајтіс, мыј ме лөбөдчи лыјны Владімір Іллічлы.

Ег-на удіт сылы кыв віңы, кызі сіјö кадö мастерекојоан кушöмкө мужік мортлөн кыліс горөдөм: „Сіјö асланым! Сіјö асланым!“ Ме аджі кујім мортөс, кодјас вöлі кіаныс револьверјасөн мастерскöјоан котөртөны Владімір Ілліч дорö.

Ме бара горөді:

— Сувтөј! Кодјас ті? Кута лыјны...

— Мі, јорт, заводскöј комітет, асланым јөз.

Öвкөс на пыс ме төдмалі. Ме адчывалі сіјөс вөзжык-нін. Сы пөнда ме лөзі најөс Владімір Ілліч дорыо. Тајö ставыс лөі зөв öдјö, некымын мінутөн.

Кодкө најö пыс Владімір Іллічөс шөктіс нүбөны мен медматысса болнічаө. Ме вежыда візі вөчакыв:

— Некушөм болнічаө ог ну. Нуа гортас. Владімір Ілліч мјаналыс кыліс сорні да шуіс:

— Гортö, гортö!...

І ме завкомса јортјаскөд öтвылыс отсалім Владімір Іллічлы кок вылас сувтны.

Сіјö ачыс, мјан отсалөмөн локтіс некымын вөкөв автомобильлаң. Мі пуксөдім. Владімір Ілліч пукөіс бөрладор пукаланинө, аслас пыр пукаланинө. Кык јорт сөс пукөісны автомобильö: öтыс мөкөд, а мөдыс автомобиль пышқас.

Ме муні зөв öдјö, вежыда Кремлө, став вынөсым, кушöма лөзіс муннысö менö тујыс. Некемыныс візөдлі ме Владімір Ілліч выlö. Сіјö тујынсаңыс летчыштіс став тушанас пукаланинас, ез ојгы ні, ез, лөзлы öті шытор. Чужөмыс сылөн вöлі кельд. Јортным, коді пукаліс пышқөсас, кутыштіс сіјөс.

Кремлөса Тройкөј пыранинө ме ег сувтлы, а сөмын горөді часөвсјјаслы: „Лөнін“— да вежыда муні Владімір Ілліч кварөіра дорö. Тани мі кујманым отсалім Владімір Іллічлы автомобильыс петны. Сіјö öдва петіс, јона, тыдалө, срадајтіс дојыс, но важ мөзыс-жө ез лөзлы нөвө шытор. Мі шуім сылы:

— Мі төвө пыртам.

Сіјö вежыда öтказітіс.

Мі кутім корны да öлөдны сіјөс, меным лөзіс сіјö пыртны мјаналы, но нөвөкушөм сорні ез отсав, да шуіс:

— Ме ачым муна! Пөртчөдөј пінжакөс, мем сіз кокніджык лөб мунныс,— меным шуіг мөз судтіс Владімір Ілліч.

Ме осторожнөја пөртчөді сы вылыс пін жаксö. І сіјö мі выlö крепітчөмөн жужыд пөскөд кыпөдчис којмөд судтаө. Кыпөдчис сіјö зік шынітөв. Öжөс дорö воім да мі звөнітім. Мјаналы вөстісны.

Ме пырті сіјөс уғлаң інөчыс да водтөді крөват выlö. Ме көсјі кулыны сы вылыс дөрөмсö, но сіјөс вөчны вöлі оз-нін пөч, мем лөі вундавны дөрөмсö.

Сіјö кадö воіс Іллічлөн чојыс, Марја Іллішна. „Мыј лөі?“— горзөмөн пөрвој сы выlö ускөдчис, а бөрас ме дінө да шуіс.

— Öдјөжык звөніт, öдјөнжык!...

Ме сек звөніті совнаркомса делала-сөн управлајтыслы Владімір Әмітрјевіч Бонч-Брујевічлы да јүөрті сылы Владімір Іллічөс віны ускөдчылөм јылыс. Сіјö кадö воіс совнаркомса сотрудніца Анна Петровна Кізас. Сыкөд-жө воіс і соціалнөј обөсеченнөса народнөј комісар А. Н. Вінокуров.

Владімір Әмітрјевічлы звөнітөм бөрыи Марја Іллішна шөктіс мем јүөртны, кыз пөзө осторожнөја, Надежда Константиновна Круп-і скајалы, Владімір Ілліч гөтырлы.

Надежда Константиновна сіјö кадö вөл комісаріатын. Кор ме петі ывлаө, кодкө менө совнаркомсаң вөтөдіс, меным öтааны мунны Надежда Константиновналы јүөртны. Мі кутім відчысны сіјөс ывлавын, керка дорас.

ТАЛУН—ЛЕНИН

Став годовщинааыс,
 кодi кад вежиг тырис,
 Ҷик өви некор оз вун,—
 Гудокјасөн, көзидөн
 олөмас пырис
 Јанвар кыџөтiкөд лун.

Код лыотас шуны,
 мыј кулөма Ленин?
 Көв-i мiжанкөд
 сiјө ез ло,
 Көв-i кујлө-нын
 мавзолејын
 Гымшыөи јуралан
 өкмысөд во.

Ез!
 Абу кулөма!
 Кiјас оз көртавөы,
 Кор гыры вермөмөн
 олөмыс пуб—
 Зев ыжыд ужын
 медөөкыдторјасө
 Ленин јорт
 нуис i нуө.

Гудокјасөн муралиг,
 олөмсө вылмөдны петим,
 I өвтим
 гiгантјаслыө бi.
 Быд кывла
 i справкала
 сы дiнө веллим
 Пјатiлетка лунјасө мi.

Врагјаскөд тышкаөиг,
 ез здрөгмун кiјасным,
 Кор чужтим
 колхозјас
 да уна со домна,—

Ленин отсалис,
 велөдiс мiжанөс

Аслас
 кыџоьлнан
 томнас.

Быд поскiторјасө
 төдмавы
 велөдө кадыс,
 Мед миллионјасөн
 мунны јон көдө.

Ленин щөщ ужалис
 мiжанкөд радьо
 да парвiјаөс
 нуөдiс воџө.

Сiјө тан—
 вуџө плөтинаөн ју сажө;
 Сiјө тан—
 гiгантскөј турбинајас вајө;
 Сiјө өктјасөс
 өтувја олөмө
 чуксалө
 да нуөдө
 томмөм странаө.

Вермыс класс
 iшомөн,
 рудаөн
 грымөдө,
 I нещкө-нын
 медбөрја капiтал вуж.
 Ленин јорт
 выл вылө кыпөдiс
 Медколан,
 медкыпыд уж.

Сiјө тани—
 миллионјасөн
 медвыли знамја..
 Сылөн странаыс—
 ез суџы өн.
 I ставас,
 мыј вөчөма
 большевик самөн—

Пасјөма
 Лениналөн нiм.
 Пјатiлеткаөн
 кадсө мi венимөј—
 Јургө
 индустрија нем.
 Мi төдам:
 адзытөм кырымыс
 Лениналөн
 Быд ужын,
 вөчөмын—ем.

Сiјө тан—
 веокыд туж јөзјаслы индө.
 I тајө тужөдыс
 вославны колө!
 Воолав-жө вермөмөн
 Ленин јорт нiмөн
 Мiјан ыжыд
 да сөстөи выл олөм!

Комiөдiс ВЪЛЬ-ПАШ.

ВӨРФРОНТВЫВСА ГЕРОЈАС

Очерк ВЫЛ-ПАШЛОН

Уна чукулдөн визывтө јі асыкдөн дором Чуим ју, нуо асыс визыв васө Сыктылө. Тожомјасын чінлө, космывалө—чолгө һежыд шордн. Тулысын, ытва дырјі, петө жужды кыркөщјасыо, бузгө ыжыд вынөн, горалө, јөктө, скачөн лебдөдө ставсө, мыј сјјө ваныр улө сурө.

Өні сјјө дорөма. Јі улын. Шо,тчө. Видчысө тулыс, видчысө ас мордс вылас нобөдны уна оурс кер...

Вјзов стөвөн кыпөдчө пожөм вөр, өвтчө төв улын турунвјж туганјаснас. Вылө кыпөдөмаөс јурнысө мјча, гырысө пожөмјас, дјноаһыс пөштө јылөзыс увтөмө, турунвјж шапкааөс.

Дыр мін најө тан сулаалөны, уна во вежылом адчылысны, уна тор јылысө мојдлысны төла лунјасө, мөда-мөдыскөд вашкөдчг.

Најө адчылысны ас увөыныс дыша тапјажысө ошјасөс, бјја бугыла пыр шыг көјинјасөс, быд еөд пасысө полысө көчјасөс; најө адчылысны ас выөыныс быдөа лебачјасөс, вөрсө пөткајасөс; на костөд ветывлөсны, важысан һн ветывлөсны палаззаса кыјөысө-јас-вөраалөјас.

Чөволис вөр. Кыывывлөс лысөом кыјөысө-јаслөн, понјаслөн увтчөм, но шөча. Сјјө өмөла вөлі торкө оломсө јагјаслысө, пармајаслысө.

Адчылысны тајө мјча гырысө пожөмјасыс гөрд партизанјасөс, кодјас зөбөасөсны паскыд вөрмн жежыд бандјтјасысө, најө зөверсамөн мучитөмысө.

Но тајө колөма һн. Өні гөжа јаг олә выл өлөмөн. Сјјө 15 во-һнн шувгө-муралө Сөвет власт флаг улын. Сені чужө выл өлөм. Сені чужөны выл јөз.

Тајө Чуим јаг.

* * *

Палаззасаһ 25 кілометр. Лөтјктам дышыһк вөлөн. Көзид. Чөјпаныдјас пөдөн—шөнтөаам. Рытјавы-һнн. Со кежөм тракт вылысө. Пырім ордымөд вөрө—пөдлалис мј-јанөс парма вөр. Возыһжык кыпыд јаг. Вылө чөтөртчөмөн визөдан туганјас вылө—пожөмјас

кузөсө, вескыдөсө, багатыркөдөсө—сывнад он суз. Уна. Помтөм.

Рөдтам-һнн Чуим ју пөлөн. Со кылөны-һнн көнкө чершыјас, вөвјаслөн гөрдлөм, јамшк-јаслөн гөрдөдывлөм. Һөдыр мысөтө тыдовтчысны стрөјбајас—барак, гөрд пөлөс, пывоаһ... Гөрд пөлөс веөтын (сен жө-і көнторка да ларок—өтө веөт улын) дөлаалө гөрд плаг.

Тані ужалө „Гөрд Октябр“ һма ударһөј сквозһөј хөзрасчөтһөј брјгада гагшорса кол-хоһыкјаслөн.

На јылысө і тајө гөжатор.

„Мі лөктөм штурмујтны вөр“...

Төдмасөм старшөј брјгадир Опөк Карманов јөрткөд. Сылы сөмын на кыз арөс. Шөртүһаа, гөрбыла һыра, лөз өінјаса зон. Брјгадаһнн сјјө мөд во-һнн старшөј брјгадирһнн. Коммуһст. Бур организатор, шаһ јөрт. Брјгадаһнн ужсө сувтөдөма бұра, сылөһнн брјгадаһысө перјисө вөрфронтвылын төдчымөн гырысө вермөмјас.

Брјгадаһнн 27 морт, 13 вөв. Заданһө 10.700 кубөметр пөрдөһны да кыскыны. Пөрдөчысөјаслы воө 1300 кубөметрөн морт вылө. Брјгада сквозһөј, вузөма хөзрасчөст вылө.

— Мі колан во брјгадаһн-жө ужалөм вөрад. Бөстчылим вөчһны морт вылө 1000 кубөметрөн. Плансө тыргөм содтөдөн. Кыскөм став вөрсө,—вөстөлө Карманов јөрт, өінјаснас јурјалг да, кыз-і пыр, һөбыда һумјалг.

А тавө брјгада пөгөс ұжавһысө сөһтөвр 15 луноаһ. Бөстчысны вөчһны быд морт вылө 1300 кубөметрөн да кыкыһны став вөрсө. Бөстчөм ыжыд, но Карманов јөрт оз пов:

— Ставыс кө лучкө-ладһө лөө—плантө тыртам, дај содтөдөн-на тыртам,—һумјалө сјјө.—Мјһан ребјата ұжысөд оз повһысө.. Мі арһас-на көсөысөм өөтөм: петһы Сыктыв рә-јонһн мөдвозза мөстаө..

І һалөн көсөјөмысө ез лө куш сорһөһн—сјјө көсөјөмысө пөрі збыл вылө ұжө, вөр вөс-на бөјөвөј тышкө, соціалөзм вөсна тышкө.

— Мі лөктөм штурмујтны вөр,—помалө Карманов јөрт,—і збылысө штурмујтам!

Нојабр 25-д лун кешлө-нын бригада тыр-
тө асыс пөрөдчан плансө 49% вылө.

Пөрөдчанинын

Чукылөс пода трөпаөд кајам пөрөдчан-
инө. Черјасөн, палајасөн, зыр-гогинјасөн ба-
раксаң кык километр мында.

Гөгөр голвиқо кер. Мукөдыс омөла јан-
салөны лымсы—јежыдөс, бытө кујлыс
колоннајас; мукөдыс виқаөс, мунөны гигаитскөј
виқа-ордајас вылө...

Матыстчим пујас дорө. Пөрөдчыөјас
пөртчысалөны. Талуң шоныд—пөсалан ужа-
лигад.

Сог, Михаил Иванөвич (Ош Миш)—бригада-
нын медбур ударник—кьонгис чертышкөн
пуас, чатөртчылөмөн виқөдлис сылыс тушасө,
төгөртис—виқөдлис мөд боксаңыс да кутис
волны чернас пудинсө—төдмавы, абу-ө кыро
улас кушөмкө тырмытөмторјас.

Мөд пөрөдчыс пөрөдис кык коспу—
пөрөдан пулы утјас, медым керјасыс оз
лоны му бердас, медым кокнижык вундав-
шысө.

Пу тујана. Щупөны өтар боксө, мед оз
жулыштчы пөргас.

Ҷажгө піла

— Ҷиж-Ҷаж, Ҷиж-Ҷаж.. Жык-жык-жык...

Пу вел кыз, но регыд кутис рущка-рашкка
кывны. Сеова ерөбтис, шувгыны кутис, төв-
нырөң јурпөлтчис—укнигис небыд лымјө. Вылө
качөны резувјас, пургаөн кыпөдчывалис лым.
Лөнис.

Друг вескыдвывсаң горзөны:

— Ея дојмөј!

Ми видчысам виқөдөмөн. Ортчајас пөрөдө
ны мөд пу. Најө щөктөны видчысны, пуыс
кө пышјөдас, мед өз ламөд.

Со којмөдөс, нөлөдөс, витөдөс... Укјөвм-
пөрласөны багатыр пожөмјас. Төвнырөн лајк-
јалө сынөд, кыпөдчывалө лым-бус, лебөны
увјас. Полана кыпид өблөмыдлы. Гөгөр
рашкөдчөм, шувгөм, бухјөдлөм, пујаслөн суя-
щикасөм.

Лолалө, сылө Чуим јаг.

Михаил Иванөвич кырсө-нын пу динсө че-
рөн (кыромы пудинас кыз-да, гогин-зырјөн
сөкыд). Кык метр сајсаң јывлаңыс мешурсја
зыр-гогинөн—кушөң вола вескыд шылыд
пожөм.

диныс талөн мунас высокосортнөјө, јывла-
дорыс вөчам піловочник. Нөшта медас шпал
чурка—шудө Михаил Иванөвич.

Мерајтөны пүсө, Ҷик јывладорсө сувјөны
да черөн орөдөны. Јыв керсө—піловочник—
кырсөөны вијасөн-вијасөн. Орјөдлөны пу,
бергөдөны, улысладорсө кырсөөны-весалөны—
і мунөны мөд пу дорө, медым вылыс сјјөс
пөрөдны, вундавы, волны, пөртны піловоч-
никө, авиө, голландскөјө, понтоңникө, па-
лубникө да мукөд сортјасө.

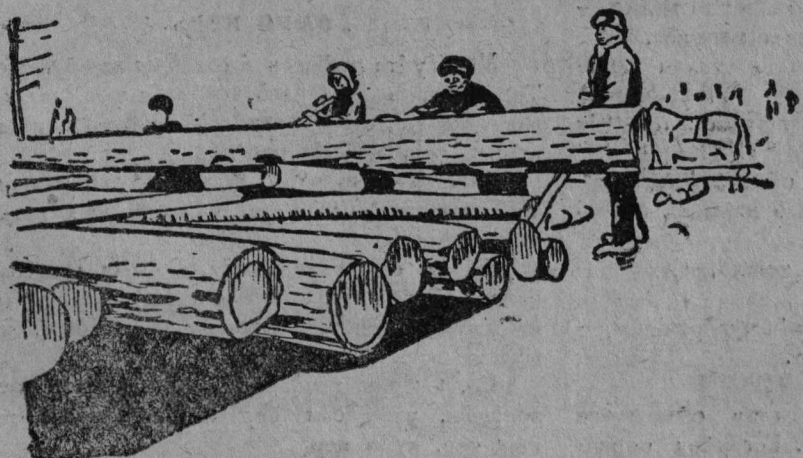
Ужалөны полубригаднөј методөн—куји-
мөн-кујимөн. Којмөдыс кыросыс пыдди.

Ме шуа Михаил Иванөвичлы:

— Мыјла ти он лөөдөј тыр конвейера
ужалан сөстема, став процессјассө торја
мортјаслы јуклөмөн?

— Заводілім первојсө да вөчөмыс чин-
лис 7-8 кубометрөң. А таңнас ми вөчам
12-15 кубометрөң морт вылө луннас,—сјјө
виқөдлис ме вылө.

Фото Пельмеговлөн.

Кавишо вылын катајтөны кер („Гөрд октабр“ бригада).

— Сесоа пӱрӱдчӱны мӱян веретӱ мукжӱкас, нывбабајас да подростокјас кыскадны, најӱс пӱрӱдчӱм вылас мӱ егӱ-на сувтӱдлӱј. Сесоа ӱд мӱян вӱрыд абу зев ӱок, та вӱсна кушдӱм-сурӱ процессјас чӱнӱны, шуам, сувјыоӱм..

Отароан, шуам, бытӱтӱ і веекыд Михаил Івановичлӱн вӱсталӱмыс, но сӱјӱ абу збыл: конвейервӱј сӱетеаби тани ужавны почӱ і колӱ. Первӱјтӱ велавтӱгыд, дерт, норманд чӱналас, но кор велаласны ужалыејас, освоитасны быд процесс, секи кокныжык лӱб ужыс дај жондыка кутас содны.

Та јылыо ме сорнитӱ шӱщ старшӱј бригадир Карманов јорткӱд. Сӱјӱ, ескӱ, ошкӱ тајӱс, но заводитны сӱз ужавны, кызкӱ бытӱтӱ полис-на.

Мӱдӱм пажнајтны... Летчам баракӱ—музбо, но кӱмкодӱс. Вӱчӱма 7 кубометрӱн морт вылӱб. Пажын бӱрын нӱшта морт квајтӱн вӱчам—і талуи кезлӱ 13 кубометр морт вылӱб—ем.

...Рыт. Конторкаын дезавнӱкјас арталӱны луноа ужалӱм, лыфӱнны лыдпасјас, заткӱны шӱткӱ молјасӱн. Бригада ужнајтма. Код-сурӱ локтӱн конторкаӱ. Воӱма пошта. Газетјас, пӱомӱјас. Бригадир боотӱ луноа нормалые лыдпас. Ӗшӱдӱ баракӱ: талуи быд морт вылӱб вӱчӱма 13 кубометрӱн, кыскама быд вӱв вылӱб 10 кубометрӱн.

...Час мысви собраннӱ.

„Чуксалам!“

Бригадалӱн столӱвӱј тырӱма јӱзӱн. Бригада жӱннас чукӱртчӱма. Кармановјас, Коліповјас—унжыкыс тајӱ овадӱс. Серадӱны, шмонӱтӱны.

— Еј, Педӱр Платонивич, талуи луинас садмылии еи?—горзӱ коңуклады томынзи зон.

— Узан, соморӱс,—скӱрыо вочавӱзӱ коңуку,—спокојтӱ он адзвы.

— Тӱдам тенӱ! Узны сӱмын мед теныд,—готӱны јӱс кывјасӱн дышоват коңукод.

— Марја, кымын кубометр талуи кыс-кин?

— Дасвӱиӱс!—гордӱја вӱсталӱ томыиик ныв—комсомолка.

— А Анӱлӱн додфыс пӱрӱма-да, навалшӱкјасӱс корӱм пыдди, вӱвсӱ вачкалӱ, бытӱтӱ сӱјӱ мыжа.

— Еи пӱрјао, вачкалӱ теныд,—јандыоӱмӱн шуӱ Анна.

— Но, јортјас, ставӱн-ын чукӱртчӱсны,—шуӱ бригадир Карманов јорт.

— Вајӱ заводитамӱј...

Талуи бригада примӱтӱ став областувса вӱрлезыојас дӱнӱ шыддчӱм. Гӱгӱрбок сорнитсны асланыс кӱсјыоѱмјас јылыо да шыдд-

чӱмын корӱмјас јылыо. Сорнитсны шӱщ бригада пышкын уж буржыка котыртӱм јымыо. ужалан вын самӱн сувтӱдӱм јылыо, чукӱс-тисны асланыс колхозыо воыны лун дас кезлӱб штурмӱвӱј бригадаӱс, медым отсавны бригадалы пӱрӱдӱм да кыскама костын торјалӱмсӱ бырӱдӱмын.

Кармановлӱн бригада аслас собраннӱ вылын талуи сетис кӱсјыоѱм:

— Сегны рапорт Крајком пленумаы декабр 10 лун кезлӱб вӱр—программа пӱрӱдӱмын 51% вылӱб да кыскамамын 25% вылӱб тыртӱмӱн.

— Быд морт вылӱб вӱчны луинас шӱрвӱмјӱ 12 кубометр.

— Быд вӱв вылӱб луинас мед-еща кыс-кыны 10 кубометр.

— Косааны Сталин јортлыо квајт условјӱ олӱмӱ нуӱдӱм вӱсна!

Гӱлӱсјӱтӱны... Кыптис кызӱоѱим ки—кыз-сӱзим морт сетисны кыв:

— Косааны!

Собраннӱ ештис. Бара гаж. Кыкӱб петис гудк. Том јӱз петисны гӱрд целӱсӱ. Бригадалыи унжыкыс том јӱз.

... Аскинас уж бӱрын бригада шӱткӱс гӱж-ны асааныс пӱомӱ „Вӱрлезыо“ газет редак-цијаӱ. Сени најӱ сетисны торјӱн бригадаоан кӱсјыоѱм да помалисны пӱомӱсӱ тащӱм кыв-јасӱн:

„Ми тајӱ пӱомӱсӱ гӱжам ог мича кыв вӱсна. Ми 27 ударник, јитчӱмаӱс ӱви кӱсјӱмӱн—вӱрфронт вылын асланым бојевӱј ужӱн пет-кӱдлыны став мӱрыслы—другјаслы і враг-јаслы, мыј ми, паскыд пармаын олыо мез-мӱм јӱз, кузам косааны вӱр вӱсна, јватӱлетка вӱсна, социализм вӱсна... Некушдӱм враглӱн вын оз вермы торкны мӱян ужлы—тајӱс мед-тӱдасны быдӱн, кодӱ падмӱдӱ социализм течан уж, кодӱ оз ескы ужалыо јӱз выны!“

Гӱлгӱ кер..

Уна судта радјасӱн кыпалӱны кер-бунтјас. Торјӱн-торјӱн чукӱрјасӱ тежӱмаӱс авио, палу-бник, повтонник, голландскӱјӱ круглак, пилоч-вочник, стројевӱј да пес вӱр.

Тајӱ кавишше—Чуим ју жужды кыр јылыи. Сӱјӱ ылысан дӱлалӱ јежыд керјасӱн, веса-лӱм ердӱн.

Гыӱны сени вӱлајас, јӱз. Сорвыв летчӱным кавишшӱб кер тыра додјас... Јаг паста јуралӱб кыскамајаслӱн горддывлӱм, керјаслӱн трон-гӱм.

Со, Ӗоипјас тежӱны дод: сывтырја керјас; ворјасӱн, утӱдјасӱн бертыштӱны доддӱ—кык кер, кујим кер.

— Но-о, вӱтлы!

Ташыма довулгасыс. Бөжөвү довулгас.

Бригадалыи вочакыс:

— Нювү кэр лым улө!

... Асынас, мукдыс ооюны-на, а кыска-
оыојас—гапшорса том колхозницајас—паскө-
мабо нин, дабо петны доддасын, видчмооны
команда:

— доддасын!.

... Голгө кер... Голгө кавишщө вылө..

Рапорт

Фекабр 10 лун. Чуимса гөрд пелбсын
тырыс јөз—„Гөрд Октабр“. „Колегов“ нима
да „Тараканов“ нима бригадасыс ударник-
јас.

Танбо щөщ Гавриа Иван, кодү нол во-чин
асомс бригадасө нуөдө вермөмјасоан—вер-
мөмјасө, кодү петкөдлс геројскөј уж вөр
фронт вылын; тани і Овтон Карманов—косы-
ник зон, Палазламо вөрфронт вылын мед-
возца да медбур ударник, кодү медвозца морт
петс кооаны сезонын 1000 кубометр вөр
вөчөм вөсна; танбо Завјаловјас, Јелохинјас да
мукөд, кодјаслөн нымс пырис-кин вөрлезан
историјаө, кыз геројјаслөн ним.

Талун Палазламо медбур вөрлезыс бри-
гадајас чукөртчөмабо слот вылө, талун ку-
тасын сетны рапорт ВКП(б) Крајком пленум-
лы асланыс победајас јылыс.

Слот заводичыгоз ударникјас оорнитөны,
шмонитөны, јуасөны мода-мөдлыс ужалөм јы-
лыс, план тыртөм јылыс.

Воисны „Тараканов“ нима бригадыс удар-
никјас. Наяө төдчымөн оормисны—кыскаө-
мабо сорөз, локны вел мын.

Президиумын парвјино-комсомолскөј орга-
низацијајасоан представителјас, медбур удар-
никјас.

Нымыжыд доклад бөрын сорнијас. Высту-
пайтыс ударникјас оорнитөны делөвөја, самөн,
возө өдјас нөшта кыпөдөм јылыс, качество
вөсна кооабөм јылыс, бригадајас пышкын уж
котыртөм јылыс.

— Миян „Гөрд Октабр“ бригада талун
кежлө воис тырыс вермөмјасөн,—виоталө стар-
шөј бригадир Карманов јорт.—Ми талун кеж-
лө бригадалыс воис план пөрөлчөм куца
тыртим 69,7% вылө. кыскаөм куца—27,5%
вылө. Асоыным көсјыөмјас Крајком пленум
кежлө ми тыртим содтөдөн.

дук кежлө ставыс лоли чөв, бытвө ставныс
вөлюс качалисны, кушөм ыжыд уж вөчөма
асланыс кјаснас. Ставныслы дона лоі пер-
јөм лыдјасјасыс. Сеова кылисны горөдөмјас:

— Кутам кооаны содтөдөн воис вөр-
программа тыртөм вөсна!

— Быд морт вылө 1800 кубометр вөр
сетөм вөсна!

Слот примитис рапорт—виоталис сени ас-
ланыс уж јылыс, коо јылыс, удын резуль-
татјас јылыс да сетис бөжөвү көсјыөм нөш-
та-на геројскөја штурмујтны вөр, кооаны
быд кубометр вөр вөсна, валюта вөсна, Выл
Вөжыв вөсна.

* * *

Ыжыд коо панөма вөрын. Кымын ты-
рысжык миян уөпөхјас, сымын чорыдчыка
кулакјас да налөн агентјасыс заводитөны
паныдаоны, нуөдны быдсама лок ужсө.

— Енө кајө вөрад, сени нинөм оз сетны...
Он-өмыј кужө гортад пукавныд,—тази ку-
лакјас, асланыс агентјас пыр, зилөны кутым
војтырөс вөрө кајөмыс.

— Мун, затө, кај вөрад, пыр бригадаө
да гудырт сени...—велөдө затсө кулак теет.

І сөдөм „завјасыс“ да „сватјасыс“ ку-
лаклөн „ужаабөны“ вөрын, нуөдөны лок уж,
зилөны китны бригадас.

„Колегов“ нима бригадын ем ташөм
„затыс“ Аким Иван (тестыс кулак). Сјө ве-
калөма ударникө, а зылы вылас зилө китны
бригадасө. Сјө гуөбник да пелбс сајсан ле-
залө быдсама лок слухјас, divitө да клевет-
тајтө медбур ударникјасөс, а сылөн рупорыс
Марк Јелохин (кулак вљияньө улө оурөм
морт) сылыс вашкөдөмјассө паскөдө вөзө,
звөнитө, шыгө дө јөзсө локө медбур удар-

Фото Пелмеговли

Карманов М. Г.—вөрлезыс ударник „Гөрд
Октабр“ бригадыс.

кытжасо бригаады. Бригадаос тајко вайодасын пазалом выјоэ, но кадын лоі сетома налы чорыд отпор.

— „Тараканов“ нима бригаады ударник Шішкін јортос кулак агентјас волпасын куј-лытоэ нөјтомаос.

Слот вылын тајо ставыс ердө петіс. Ударникјас шуисны вөтамны Акім Іванас бри-гадады—чорыда косыштны кулакјас лок уж куца.

Гажа рыт

9 час рыт. Ударникјаслон слот помаос. Ретид заводитчас гажа рыт.

Кер утјас выло тейом повја сцена вывти котралоны „артистјас“—асныс-жө вөрлезыо-јас, лөсөдөны сцена, пастасөны. „Гримиров-каын“ (зев ічөтік пелөсын) щын-бус: коді паствоо, коді саон мавтчө, коді кудельмо тош лөсөдө.

Пуктөны неыжыд пјеса „Воча план“. Со, заводитчис-нын. „Зал“ зик тыр—нескытчө чунтө сујны. Ворсөны төдөмыо локыніка, но віқөдыојас кывзөны сөлөмыо, тешкодторјас выло улыса сералөны. Торјөн-нын серамныс да лөгыс петө „Гулкін“ выло, коді аслас оппортунистическөј сама ужөн јавө отсасө классөвөј врагјаслы, дорвыв болгө кывнас „мірөвөј масштабјас“ јылыс, а збыл вылас ні-нөм оз вөч.

Спектакль помаос. Сыбөрын декламација-јас оылөм, посні сценкајас. Көч-і выныс вө-рын ічөт—программыс гажа рытлон ез вөв лок.

Торјөн-нын јона сералисны, кор „Парпоң“ пе-тіс сцена выло да кутіс сывны, кызі сіјө вөрө кәлөма да ужалөма. Теш. Куплетјассө сылыгөн јөзыс вак-вакөн увалөны сералөны. А кодыр петкөдлісны ічөтік пјесатор, кызі „Парпоң конукало“, сіјө помөз-нын гажөдіс віқөдыојасөс. Торјөн-нын „Гөрд Октабр“ бри-гадасаос. Од пример пысдыс тани конуксө боотөма најө бригаады. (Тајө пјесаторсө віқөдөм бөрын, аскінас Педөр Платоновіч лунтыр баракас абу пыралөма—сөщөм сөстө-ма гіднасө весалөма, көч јөкты).

Сы бөрын гудөк, ворсөм, јөктөм, гажөд-чөм.

—Щөкыджыка колө вөчавлыны ташөм га-жа рытјастө,—шуалөны оломажык ударникјас, баракјасө муналігөн.

— Но, со морө, Парпоңсө, Парпоңсө кы-зі петкөдөмаос!—шенчө өві.—Но-і мокаөт-јас-жө, другө. Бытчө сілі-і колө.

Матыөтчө војшөр.

— Учыны, ребјата! Аскі воэ ковмас петны кыскасны.

І тронгө гудөк мвалавылмын, јуралө вөр паоста кыпыд оыланкыс...

Гажөдчө вөр, гажөдчөны том јөз—вөр-фронтвывса ударникјас.

Ловја јөз

Кодјас сіјө геројјасмыс, луннас 12-17 ку-бометр вөчыојасмыс, 10-12 кубометр кыскыо-јасмыс?

Најө сөщөм-жө јөз, кушөмөс-і быдөн. Но најө буржыка да пыдысанжык гөгөрвоомаоо вөрлезөмлыо ыжыд коланлунсө, најө збоја кыпөдчисны большевистскөј кооө вөр вөсна, выл олом вөсна, најө бөјөвөј ентузіазмөн сувтисны социализм течыојас медвозца радас да өні збыл выло петкөдлөны ужын доб-лесог да геројство.

— Мі кызоізімөн. Мі ставным укалам өві олодөмөн, өві көсөмөн. Міјан пыщкыс не-код оз радејт жујавны, міјан пыщкыс некод оз көсөј јанөдны ассө бөрө колөдөмөн—тајөс ударник лыддө позорөн, да аскінас-жө вилө лоны медвозын. Лодырјасөс мі бригаады ог відөј..

Тази сөрнітөны ударникјас „Гөрд Октабр“ бригаады, коді Сыктыв рајонын муно мед-возца радјасас.

*

*

*

—Порошкінлөн бригадыс көсөмөсө вөчын 600 кубометрөн морт выло. А мі вот сылм көс-јам сетны воча шыөдчөм,—мед најө кутисны вөчны луннас ез 5-6 кубометрөн морт выло, а 10 кубометрөн, да вөчисны ез 600, а 1000 кубометр морт выло. Ордјонын-кө—збыл выло ордјонын,—тази щөктис бригада гижни газетө.

Тајө Міхаіл Иванөвич Карманов—ар комын віта ударник.

Міхаіл Иванөвич несөмын ударник вөрдо-рын, өјө зев воэмөстчөмөн кутчысө быд об-щественнөј ужө, лыддө газетјас, активнөјс участвүтө собраннөјас вылын, кызі-і пөшти став ударникјасыс.

Карманов јорт аслас оломын мунис вір кістан імперіалістическөј војна пыр; кронштадт-са артиллерістјаскөд вөтліс Гатчинаы Керен-скөјөс да сылыо казакјассө, участвүтис Ок-табрса революціјаын півірсө робөчөјјаскөд пелпомыс пелпомө; мунис гражданскөј вој-на бі пыр, дорјис Војвыв муөс генерал Міл-лерыс, анлычаваны.

Сіҕэ первоҕа пјатилетка заводичигон кајо вөрө, і таво,—мөд пјатилетка заводичигон, сіҕэ воэмоҕстыы колхоэник, ворфронт вылын ударник. Сіҕэ шуө:

— Мі венлім гражданскөй војна фронтјас вылын, венам і ворфронт вылын.

Карманов јорт луннас вөчө 12-14 км., а арланыс вөчүлүлүс 16-17 кубометрөү.

— Оні көзүдүк доі, дај лунјалыс жөнүдүккө, і лымјыс жуҕыд, а ескө 15 кубометрөүд ещадүктө егна вөчө да,—шуө сіҕэ.

— А сотакі ме таво сета 1300 кубометрө. Тајө сешөм моҕ, кодөс ме лымда аслам оломын медтөдүчана торјөн!

І Міхаіл Иванөвич декабр 10 лун кежлөмүн вөчүс 900 кубометр.

Кырышов М. О. (Удораса ударник).

Коліпов Иван Петырлм 46 арөс. Сіҕэ 1926 вооан ужалө вөрүн. Но сіҕэ вөрад ужалөма і важөн—сар правітелство дырјі.

— Секі өд ужалөмыд ез өніја-код вөз,—вісталө Коліпов јорт.—Мі вөлі олам пывоан ыжда шына вөр керкаын, најтын, бусын, ужалам асламым ооан-јуанөн, грөшјас вылө пессам төвбыд... А нажеткатө вајам муртса воттө мынтыны.

Купечјас, кодјас нөбөны вөлі кэзналыы вөрсө, медалөны вөрлөзүсјасөс, ужөдөны дөнтөм доныс быднөгөн пөрјаслөмөн чіркөны быд грөш да бөстөны вөр помыс ғырыс барышјас.

— Секі мі ужалөм барін вылө, сіҕэ міјан помыс тыртліс эепсө, і секі, төдөмыс, ез вермы лоны ташөм өдјасыд. Вөлі паравыд вөчам медуна вылө 5 км., а өні—асланым правітелстволы ужалөгөн—мі кыкөннад вөчам 25-30 км. луннас. Важыкөд, дерт, он өткөдөв. Міјан-і оланінјасыд өні гажаөө, сөслөмөс, і столөвөјыд, і пывоаныд, і кніга-газетыд—быдторјыс вөрад ем. Дај өні мі төдөм, кодлы ужалам, мыј вөсна косасам. Сіҕөн і өдјасыд міјан ғырыөсө...

Тази сорнітө пөрыс вөрлөзүс Коліпов јорт, тази сорнітөны уна сурс Коліповјас.

Брігадаыс шөч мөртөс пөзө торјөдны ужавны зілөм боксаыс. Некод оз көсјы „јанөдны“ асө мөда-мөд воэас, некод оз көсјы лоны бөрын.

Карманов Данил Иванөвич, Карманов Мітэ, Карманов Осін—сталкыс најө медбур удар-

никјас, ставныс најө өблөмыс косаөоны өд-јас вөсна, качество вөсна.

І кыскачыс вывбабајас аснысө петкөдлөны ябыл вылө ударнычајасөв, косаөоны быд лішнөј кубометр кыскөм вөсна.

Кармановајас, Марја, Улјана, Тавјана. Коліпова Марја да мукөд кыскасысјас оз відчысны уж вылад термөдлөмтө. Јөз муніг кежлө најө важөн-нын дасөс пукоыны дөддө да мунны керла.

— Нөжјөтө вөрігөн вөрыд кавішеад оз летчы—шуөам најө.

Тази Сыктыв рајонын медбур брігада— „Гөрд Октабр“ нима ударнөј сквознөј хөз-расчөтнөј брігада косаө мөрт вылө 1300 кубометр вөчөм вөсна да став вөрсө кыскөм вөсна.

Лесопункт тајө брігадасө премірујтліс-нын 500 шайтөн (300 ш. доныс промтөварөно) да рајоноаң ыстісны гөрд амамја.

Јанвар 15 лун кежлө брігада тыртліс воөа плансө пөрөдчөм куэа 76% вылө, кыскаөм куэа 57,8% вылө да шуіс тыртвы воөа план март 15 лун кежлө став вөрсө Чуім ју дорса кавішејасө кыскөмөн...

...І тувсов ытаа дырјі бузгыны кутас вивыв Чуім ју, голөдны кутас ас мөрөс вывтыс Сыктыв јулаң уна дас сурс кер... І „Гөрд Октабр“ брігадаыс ударникјас вежасны пілајасөсө багырјас вылө, медым төвнас лөзөм вөрсө вөјөдны Архангелскөү—Војму стөлідабэ.

да грабіто́м жылыо („Об’егоривают мужика“), поліці́я нарві́тчо́мјас жылыо („Страшно жить“). Герафі́мовіч гіжэ став сёкыдгорјас жылыо, кодї нуо ас вылас ужалыо крестана („Переселенцы“), классо́вој протїворечї́јојас јослун жылыо („Брачные вагоны“), ердодо́ буржуазно́ј прессалыо чужомсо́ („Скандал в благородном собрании“, „Суворины сыны“) і мукодо́.

Герафі́мовіч некор ез еновтлы газетын ужалом. Ношта јонжыка сетчіс сылы советско́ј услові́јојасын.

Отлаавлыны-кө Герафі́мовічлыо вістјассо́ сіјо газетно́ј очеркјасыскодо́, абу сёкыд адзыны, мы́ј бөрјаясыс сымло́ очеркјасыс во́ліны со́мын петан ма́терјалон художествоа гіжодјасыслы, мы́ј о́ві сїкаса переживанно́јас вескодо́лісны писавелон најјасос гіжігас. Сїз, батально́ј (воєнно́ј) повестјаса нїга „Перед грозой“ сещом-жэ настроєнно́јасон тыртёма, кушомјас во́ліны газетно́ј очеркјасын, кодјас-де гіжавліс Герафі́мовіч војна вывсаң. Очеркјасыс печатајтчылісны „Русские ведомости“ нїма журналыны. Но ункыкиссо́ редакторыс корреспондентїјассо́ ез јозодо́дывлы, сы ног најо во́лі вывті поводо́ланабо. І збыл выло́, мрачно́ј краскајас сен во́лі јона то́дчо́ны. Паныд-о тајо во́лі масса настроєнно́јасыслы? Ферт, ез: кор муыс зоннас ыпјаліс скора́ломон да шогоомон, щук еско́ во́лі тырмытом-торјон художественностлы, ез кө во́в петкодо́лома сіјо грозно́ј серпасјасыс. І кушом-но модо́ полос краска верміс петкодо́чныны імперіалїстїческо́ј војна жылыо вістјасыо? Вот тајо-ї во́лі медвасо́ поводо́ло цензорјасо́е да буржуазно́ј газетјасылы редакторјасо́е.

Но көт і царско́ј цензура улына, Герафі́мовічлыо век-жэ удајтчыліс шуны аслас лыддысысјаслы, мы́ј воју́тны нїномла („Встреча“), мы́ј крестаналы оз ков војнаыд („На побывке“). Кыкнян тајо вістас кылө пораженческо́ј гөло́с. „Двое“ повестын Герафі́мовіч во́звыв кылө соціално́ј револуціјалыо лоомсо́. Сїјо-жэ настроєнно́н окрасїто́ма віот „Полет“. Оз прөста вескыда сорнїтны салдатјас војналы пом воом жылыо, ыжыд событїјојас жылыо, кодјас лоасны сы бөрын. Оз весшо́ро унаыо казтывлы јамшїк: „Војна бөрын ставыс адзысас... делајас лобын!“ („Сердце сосет“).

дөзмөм крестана кыпөдчан стїхїјаон төла-ло Герафі́мовічло́н револуціја во́звывса вістјасыо. „Пески“ повестын (сіјо вына художественност вылас Лев Толсто́ј-на индыліс) автор пазодо́ частно-собственнїческо́ј олан-вямсо́ оїктаыо.

Ез отчыд бергөдчыв Герафі́мовіч буржуазно́ј олом петкодо́лом бердо́ і век воліс о́ві выводо́—сылыо кїсоом вісталомо́, сыла, мы́ј сіјо подувјао́ эксплоатација подув вылын. Повест „Пески“ гіжөма крїтїческо́ј вежөро́н. Первојја візодо́ломсаң сіјо весог кажитчас нео-оїмістїческо́јон. Но сулалө со́мын пыдысаң-жык візодо́лыны, авторысльо мөвпсө короны—пыр-ї тыдовтчас, мы́ј гіжысысла́н скепсїсыс о́ві выло́ јостөма, мы́ј собственнїк оло́млы, кодї пастасөма оїктса кулакө́, шуөма кувны.

Сїјо-жэ гөгөрвоом, оїктын дїференціација жылыо да кулакјас мародерство жылыо вісталом тыдалө „Галина“ повестын, көнї петкодо́лома щыгжын, дїкостын да сїфілісын оїктыо пөдөмсө. Крестана сојөмон сојөны мөда мөдо́с і быд дукин, чув-кө стро́ка оурас мукө́дыяс вомөн кајөны кулакө́.

Војнадо́-на Герафі́мовіч гіжліс вел уна гіжө́л, көнї тујтчана серпасјасон петкодо́лысөо кулацкө́ј позјас. „Фетисов курень“, „В ставнице“, „Сухое море“ петкодо́лоны мортөс—вірјуыоос, ставнас горшлуны сетчөм мортөс. Крестанын кулак—звер сама морт. Сїјо—варытыс, эксплоататор, морт віјыо („Степная Вифсаїда“).

Кулацкө́ј оланїјас—поз став медоа реакціонно́јлы, важлы, їзуверстволы. Понтөм горшлун—налон подув пыщкөсыс. Герафі́мовічлыо тајо индом гіжөдјассо́ лыддїтон,—көв еско́ наын о́ві горшы абу політїческо́ј проблемајас кузта—кызкө́ ачыс, көсјытөг чужө́ јурын В. І. Левїна́лон кывјасыс: „Кулакјас—медоа зверско́ј, медоа грубо́ј эксплоататорјас, кодјас не отчыд мукө́д странајас їсторїяын бөр сувто́длісны помешкјасылыо, царјасылы, попјасылы, капіталїстјасылыо властөс“.

Мїјан кад—важ частно-собственнїческо́ј навыкјас костын да мїјан строј основа костын—общественно́ј соціалїстїческо́ј собственност костын јова паныдасан кад. Вот мы́јла важ, војнадо́з гіжөм вістјасыс Герафі́мовічло́н кулачество жылыо, кыз реакціја мы́жөд жылыо кутөны актуально́ј (талунја) значенно́. Герафі́мовіч петкөдіс тујпомсо́, кытчө воіс важ оїкт („Галина“).

Сїктса гө́л јөз, кодї еурөма кулак гыжјас уло́, во́влыто́ма скора́ло. Логыс сыло́н пуо́ і петө до́рјасөдыс („Галина“ гіжөма војна војасө). Кулак Нікіфор Лукїч стражнїкөг ывлаө петкөдчывны полө. Сысјассо́ классөво́ј сознаниөыс крестаныло́н. Векоа гуоа пырыс мытчасө грөз: „Војна бөрын ставыс адзысас... делајас лобын!“ („Сердце сосет“).

„Железно́ј поток“ поемаын ем зев јаркө́ј характер—Горїна пөч. Сїјо став до́рыс

горадына гораб, проклинајѣ Совет властѣс, код понда лоі воштѣма самѣвар дај став кѣсѣм-вѣдѣтчѣм ембурсѣ. „Мыј болшевикѣс-ыс-і мѣвпалѣны? да мед спѣитѣс тајѣ властѣд! Кујим лун кѣжлѣ, шулісны, петѣј пѣ, кујим лун мыѣтѣ ставныд бѣр важ мѣстајасад пукоад, а, со, зѣн вежон-ын бѣвјалам... Со кушѣм Сѣвет властѣд, понам власт!“

Горпина пѣч абу выдумајтѣм тѣп дај абу случајнѣј персонаж Гѣрафѣмовѣч гѣжѣдын. Автор вѣсталѣмјас сѣрѣтѣ мѣ тѣдам, мыј Горпиналѣн образыс вѣталыс писавѣл бѣрѣа јѣна куѣ кад. „Повнѣтчѣ—вѣставлѣ Гѣрафѣмовѣч—мыј медвојѣдѣр мѣ гѣжѣ „Железный поток“—лыс помсѣ, мѣвинг медбѣрѣа сѣчасѣ. Мѣнѣ мучѣтѣс тајѣ помыс, мѣвингыс. Сулалѣс мѣјам ѣн воѣын Горпина пѣч сѣшѣмѣн, кушѣмѣн бѣдымыліс. Помадан сѣнаыс мѣным сѣтѣс став пышкѣссѣ гѣжѣдысыс“.

Збыльылѣ-ѣд, помалан сѣнаыс—торјала-на јѣсун сѣрѣтыс да закономернѣја мунан событѣјѣссѣ вескыда петкѣдлѣм сѣрѣтыс. Горпина пѣч, кодѣ адѣыліс дај асвылас нуіс став сѣкыдторјассѣ да вермѣмјассѣ, бѣрѣа помас воѣ сѣшѣм мѣвпѣ, кодѣс вѣсталѣс сѣјѣ помалан мѣвинг вылас: „Радлѣј, бур јѣз! Самѣвар гортыс шыбытѣсны... да мед сыкѣд, мед вошѣ-кѣ! Мед олас мѣјан власт, мѣјан рѣднѣј... Од нем чѣж куснавѣд гѣрбјаснымѣс да ѣгѣ тѣдлѣј радлѣмсѣ“...

Вѣт кѣнѣ пышкѣсыс „Железної потоколѣн“. Вѣкнѣја гѣгѣрвоны тајѣс оз поѣ. Пѣема петѣ ылѣ-на 1918 војас сѣјѣ і оз гумыштѣы Таманскѣј походѣн. Іѣјѣыс петкѣдлѣмѣн јѣна паскыд. Танѣ кылѣ массѣјаслѣн туатчалѣмыс заветнѣј ыбјас бѣрдѣ, петкѣдлѣма перѣвопѣтывѣјтчѣн процессѣ частно-собственнѣческѣј навыкјас ѣлѣ ылын вескыда вермѣмѣн. Сѣмонструјѣртѣ крѣстьянскѣј массѣјаслѣн рѣлыс пролетарскѣј револуцѣјѣын. Сѣхѣјнѣј партѣзанѣјаслѣн анархѣческѣј чукѣр пѣрѣ бѣјѣвѣј колоннаѣ. Танѣ пышкѣсыс крѣстьянскѣј рѣзѣрвјас револуцѣоннѣја вежѣѣмын.

Кѣт кушѣм сурѣв сѣрпѣсјасыс походнѣј одѣмын, сѣјѣ торјалѣ ѣтѣ качѣствоѣн: поход југѣдѣсѣ вѣссан перѣпѣкѣтывѣн отрад воѣын гырыс сѣкыдторјас. Сѣјѣ вужѣ гѣрајас вѣмѣн, вѣсѣавлѣ шуштѣм ушѣлѣјѣссѣ. Сѣјѣ туј ылын мѣншевикѣс вѣчалѣмаѣѣ засадајас. Панѣкерјас, ѣсѣрјас, аванѣуристѣс вашкѣдѣны прѣдатѣлскѣј мѣвпѣјас. Но револуцѣоннѣј лѣгѣка вермѣ став падмѣдѣмсѣ.

Пролетарскѣј художѣства лѣтература доѣ ѣвѣжѣнѣјѣасын „Железної поток“—ыжыд вермѣм. Пѣема петѣс 1924 воын, трѣдѣкѣт-јаскѣд јѣѣа тышкаѣан кадын, кодјас лѣзісны капѣтулантскѣј сорнѣјас, мыј пролетарскѣј лѣ-

тература оз вермы лѣны. „Железної поток“ громѣтѣс трѣдѣкѣтѣсѣс аслас петѣмѣнас. Аргументѣс пѣын тајѣ вѣлі медѣа вѣјана.

„Железної потоколѣн“ історѣја—сѣјѣ історѣја, кодѣ вѣсталѣ гѣла омыс крѣстьянлыс історѣческѣј бѣрдѣдѣчѣмсѣ, кодјас (гѣл крѣстьяна) кулачѣство лѣчкѣм улын воѣын гѣгѣрво-ѣмѣз, мыј налѣн інтѣресѣс јѣтчѣмаѣѣ рѣбочѣј класс інтѣресѣсѣд. Вермасны шуны: „Железної потокин“ абу петкѣдлѣма партѣја. Но ѣлѣмыс сѣнѣ, мыј художѣкыс, колокѣ нароѣно бѣѣтѣс сѣшѣм сѣтуатѣјѣссѣ, кор кысѣѣмыс гѣл крѣстьяналѣн гѣгѣмон-класс бѣрдѣ воѣ медѣа ылыс точкѣзѣыс.

Колонна зелѣдѣчѣм вѣлѣмас јѣтчѣны болше-вѣстскѣј Мѣскѣзкѣд петкѣдлѣма крѣстьянлыс кысѣѣмсѣ рѣбочѣј класс бѣрдѣ—петкѣдлѣма „бѣр-рынтѣчѣмсѣ крѣстьянлыс каѣтѣјас бѣрѣдыс бѣрдѣдѣчѣмсѣ крѣстьянлыс пролетарѣат бѣрдѣ,“ (Стѣлин „Вѣпросы Ленинизма“ 4-д ізд. 48 стр.). „Железної потокин“ петкѣдлѣма став сурѣвлунсѣ мѣјан ѣпохалыс, сурѣвлунсѣ классѣвѣј тышлыс, мѣстајасѣн вѣсѣг чѣрѣд, жестокѣј сѣрпѣсјас. Бурѣылѣ тајѣ лѣѣ гѣжѣдысы алѣ тырмытѣмтѣр? Художѣства гѣжѣдыс колѣ вескыда петкѣдлѣныс сѣветскѣј ѣѣјствѣлѣностсѣ, а классѣвѣј тыш, ѣѣјствѣлѣност—медѣа сурѣв бѣдыма ѣѣјствѣлѣностыс.

„Железної поток“—абу случајнѣј удачнѣј гѣжѣд. Пѣема петѣ Гѣрафѣмовѣч став воѣза ужыс. Гѣрафѣмовѣч ужалѣс пѣема ылас јѣна дыр, 1921 воѣан 1924-д воѣз. Сѣјѣ вѣставлѣ, кыѣ чукѣртѣс матерјалсѣ, кыѣ бурмѣдалѣс да лѣѣѣдѣс. Торјѣ фрагментѣс да сѣтуатѣјѣјас лѣлі унаыс вѣжлѣвны да ылыпѣв лѣѣѣдѣвны. Гѣрафѣмовѣч петкѣдлѣс массѣсѣ, кыѣ актѣвнѣј ынѣс. Лыѣѣыс кылѣ коллѣкѣтѣв—„мунѣ, бѣтѣѣ, ѣтѣ мѣрт, вѣставтѣм судѣта, вѣставтѣм сѣкта да нѣјтчѣ ѣтѣк ыжыд, мѣ мѣрт сѣрѣтѣ ыжыд сѣлѣм“.

Тајѣ гѣжѣд петѣмѣан колѣ пѣшѣвѣ дас во. Но колѣнауныс, актѣуалнѣтыс нѣѣѣтѣс ѣз чѣн. Пѣема Гѣрафѣмовѣчлѣн—соцѣалѣстѣческѣј рѣалѣзм подувѣја гѣжѣд. Тајѣ пѣема—сѣѣзмѣм пролетарскѣј гѣжѣѣлѣн уж. Автор танѣ петкѣдлѣ массѣвѣј мѣртлыс сѣшѣм ылылѣз кыпалѣмсѣ, мыј судѣта некушѣм історѣческѣј ѣлоха ѣз вермывалы лептывны сѣјѣс.

Художѣства лѣтература—ыжыд бѣрудѣјѣ. ыныс сылѣн петѣ ылѣ-на сѣјѣ страна сѣјас, кѣнѣ чужѣ гѣжѣдыс. Кор французскѣј гѣзѣта „Юманѣте“ заводѣтѣтѣс печѣатѣјтѣны і „Железної потоколѣс“, рѣбочѣјјас гѣжѣвалѣсны пѣемѣјас јѣѣѣм-јасѣн: Збыльылѣ-ѣмѣј вѣліны тѣшѣм гѣројѣјас?...

Тырѣн дѣнѣвны Гѣрафѣмовѣчѣс кутѣсны сѣмын револуцѣја бѣрын. Буржуазнѣј крѣвіка сѣјѣс ѣтѣдѣртлѣс. Сылы ѣз кажѣтчѣв нѣ јѣѣ те-

мешанне, кы сылаа хушөөттөөнбөй ирйомжае-
ныс. А бд кымын во сайын-нин Герафимович
гйлаис аик кичём (арелдй) ыжыд мастество
кйподтуј гйжод. Ми косјам индыны „Свепын
кар“ роман выло („Город в степи“). Тани
оерпасалдма нуана общественной противоречи-
јјас, кодјас вайоны гырыо собычбјас. Псны
товарвчыојасса Руо одјо торјавл і со, не-
ыжыд мешанін, трактіршік Захарка, поро
„культурной“ буржујо, а рөзбрітчём мешана
да крестана пуооны капитализм портјын, по-
роны вежортыс пролетарийјасо. Јөзлөн веж-
оом муно личавытём классбөй тыш
пыр. Романсө вөлі гйжөма реакция мед со-
кыд војасо (1909-1910 в. в.), но сені гораа
кыло ескөм робочөй класс вын выло. Јона
коланабн лыддыма художник гөгөрвоодны
массбөй лыддысысөсө сзын, мыј робочөй
двйженьо оло, мыј сйјо оз вермы кувны.
Откајас мунисны, но массамс зоннас јонмө
да паскало. Роман долало ескөмөн.

Најө, кодјас шуоны, мыј роман серпасало
уж да капитал костын взаимоотношеньнојасо
90-д војас кадын, лучкі сорытөны сөмын
өві бокд: гйжыо бостіс фон пыдді 90-д во-
јас, медым оетны робочөй двйженьоыс төд-
чанжык оерпасјас. Роман висталис выл вын-
јас содөм јылыс, сйјо петкөдліс, мыј став
вылыс да лозјанс чукөртчөны робочөй класс
гөгөр. „Свепын кар“—епическөй висталөм ро-
ојјаса капитализм быдман өдјас јылыс, сйјо
сөвман условіојас јылыс. Сөтөма вйрөна-
лыс—Захаркалыс історіјасо, коді воө завод-
чикөз, Захар Каојанович Короједовыс. Коро-
једов росојјаса буржуазіјалөн өбм—вөлі і
образ.

Отшөш такөд, поолокөдөн і Короједов-
лөн быдчөмыс муно кушөмкө тревожнөй, по-
дүвтөм обстановкамн. Оз төдчы сйјо саяөд-
төм уверенноэтыс да мөстөм чужөма крепды-
луныс, кодөс мі понытам Щедрінскөй, Колу-
пајевјас да Разувајевјас быдмөм історіјаню.
Оз кысыны радлан горјасыс озырмөдчан
буржујаслөн. Мөдарө, најөс кышовтө повөд-
лан атмосфера—і відчыоан мыјкө, бытвө
тыдавтөм лебач, бордјаснас інмөдчөмөн ыстө
вөснөдік, өблөмөс нукуыртан горөптөм..“

Кык өвіхіја, кык вын паныдасөны роман-
ми: собственноот өвіхіја, өтар боксан,—мө-
дар боксан,—робочөй коллектив өвіхіја. Тајө
бөрјанс мйјан сін водын пыр өтарө организүт-
чө, котыртчө. Первојанс—ортсыоан ставвы-
дас ыжыдалө. Мөдыс—тајө стадіја вылас—

өбмын-ла тујалө перспективасө. Но суоа,
мөвпалөмө, лыддыс гөгөрөдөс, мыј вермөм
оз-ло Короједовјас сайын.

Став јоолунсө аслас соціалнөй подүвтөм-
мысыо Захарка кыліс медбөрја часјасас, кор
сылөн чувствөојасныс вөвылтөмөз јоомылісны.
Захарко вежөіс. Кушөм качествө?.. Либерал-
но-народническөй гйжөојас ташөм оітуацијас
оетлісны важ грекјасыс кайгчан туј, важ
горшлуныс мынтөдчан туј. Герафимович про-
летарскөй реалист. Сйјө мөвпалөмөн Захарка
вежөіс буржуазнөй формација—жө мөд качест-
вөб. Захарка-трактірел, вескыда пурыс, саяөд-
төг вйрүюыс вежөіс мелі, відчыоыс, „гуман-
нөй“ експлоататор выло. Пөрадок врагыс сй-
јө пөрі сылы мыжөдө. Но Захар Короједов-
лөн трөгизмыс сыын, мыј сйјө асыс тујсө
заводітис вывті сорөн: капитализм, кыз оісте-
ма вөлі не сөмын-нин увлаң летчө—сылөм
олөм помыс вөлі гйжөма-нын чужөмсааныс,—
капитализм оліс-нин медбөрја војас. Сіотан
да ордан јад кырөдіс сылыс пышкөссө сө-
щөмөз, мыј дас во мысөі робочөй класс сйјөс
путкылітис век кешө. Романын отразітөма
сылөн эпоханыс, сйјө закономернөй противоречі-
өіојјаснас да најө व्यртчөмјаснас. Реалнөјсө
гөгөрвоодмас сөтөма воөд лоансө. Роман оетө
уверенност, востіс саяөдөс аскіја лун выло.

Нинөм абу сенөдөданаыс сені, мыј інтеллі-
генціја революціја первојја лунјасө лептіс
щөтсө Герафимович выло. Од ез еша пуктыс
Герафимович асыс творческөй вынсө буржу-
азнөй да мелко-буржуазнөй інтеллігенціјаөс
разоблачтөм выло (вйз. віотјас „Погром“,
„Галина“, „Истинное происшествие“, „Мать“
с. в.). Газетнөй очеркјасоаныс-нин гйжыо пет-
көдліс інтеллігенціјалыс вузасөмсө буржуазі-
јалы („Закон Плевако“), сылыс безідејноотсө
(„Зеленое поле“), невежествосө („Кандидат
прав“). Герафимович портчөдіс мешаналыс
кумірсө. Герафимович інөвінкывнөй кысөіс
пролетаріат бердө, медым помөз јітчісныс сы-
көд ужын, творчествоын, вермөмјасөн німко-
дасөмөн, сөкыдторјаспыр муномын, соціа-
лизм стрөітөм історическөй мојјас оломө пор-
төмын.

Өні, кор пролетаріат празнујтө писател-
лы 70 во тырөм, робочөй класс да колхоз-
нөй крөсвана өіөоны сылы дыр-на ужавны
да відчыооны сысан выл гйжөдјас. достојнөй-
јасөс сйјө гырыо вермөмјасыс, кодјасөн ошы-
өз Совет страна.

Ив. № 12

Обллит № 116
Тираж 1700
Заказ № 1678
Издание № 17

Попов Н. П.
Рочев А. Г.
Редколлегия: Попов Ф. Ф.
Осипов И. А.

Отв. редакт. Н. П. Попов.

Сдано в набор 20/1-33 г. в печать 2/II-33 г. Стат. форм. 73×108; 1/16 2,5 п. л., 75.000 в п. л.
г. Сыктывкар, типография КГИЗ-а, Коммунистическая, 2.

11238

Торја номерлөн доныс 80 ур.

НЖ Коми
1-1

С У З Õ д Õ J

Л Ы д д Õ J!

ХУДОЖЕСТВ.-СОВЕТСКОЈ ЛІТЕРАТУРА
КОМІ ЖУРНАЛ

„УДАРНІК“

ЛЕҶОНЫ ВКП (б) ОК-лөн КУЛТПРОП да
КОМІ ОБЛАСТУВСА СОВЕТСКОЈ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛОН ОРГКОМИТЕТ
ПЕТО БЫД ТОЛЫГЫН ОТЧЫД

„УДАРНІК“ журнал петкөдлө Коми муын, Војвыв
крајын да СССР-ын социализм стрөйтөм, төдмөдө совет-
скөј роч да коми художествоа літератураөн, тышка-
оо классөвөј врагјаскөд да најө агентјаскөд парвіја ге-
неральнөј тујвиҗ вөсна, нуөдө коо парвіја национальнөј
політикаыс кежласөмкөд, великодержавнөј шовиизмкөд
да меставывса национализмкөд.

„УДАРНІК“ велөдө да быдтө том был гижыөясөс
„УДАРНІК“-ын печатајтөоны вистјас, кывбурјас, очерк-
јас советскөј коми гижыөяслөн.

Быд ударниклы, вөрлеҗысылы, колхоз-
никлы колө сузөдны „УДАРНІК“ дај гижны
сетчө аслыныс, кызи тышкаооны најө асланыс участка-
ныс промфинплан тыртөм вөсна, социалистическөј стро-
ительство вөсна.

ТЕРМАГОЈ ГИЖЫНЫ 1933 ВО ВЫЛӨ

СУЗ Õ Д А Н Д О Н:

3 тдыс кежлө—1 шайт 50 ур | 12 тдыс кежлө—6 шайт

6 тдыс кежлө—3 шайт | Торја номерлөн доныс 80 ур

Сузөдны поҗө быд поштөвөј отделеннөмө.

